

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav etnologie a středoevropských a balkánských studií

Diplomová práce

2025

Bc. Barbora Vykyřelová

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav etnologie a středoevropských a balkánských studií

Diplomová práce

Bc. Barbora Vykypělová

Odkaz Zimních olympijských her 1984 v současném Sarajevu
a ve světě

The legacy of the 1984 Winter Olympics in contemporary Sarajevo
and the World

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 4. května 2025

Bc. Barbora Vykypělová

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá fenoménem Zimních olympijských her z roku 1984, které se odehrály v Sarajevu v tehdejší Jugoslávii. Během čtyřiceti let, které od události uplynuly, prošlo Sarajevo i celá Bosna a Hercegovina dramatickou proměnou, která započala jen několik let po události světového formátu, jakou zimní olympijské hry bezesporu jsou – rozpad Jugoslávie, čtyřletá válka i znovubudování republiky měly nejen na město samotné, ale i na jeho roli ve světové společnosti významný dopad. Práce mapuje společensko-politickou situaci v Sarajevu těsně před XIV. zimními olympijskými hrami a v následujících čtyřech desetiletích s přihlédnutím k proměnám objektů, budovaných pro realizaci olympijských her. Zároveň práce analyzuje současnou reflexi odkazu těchto her v Sarajevu i v zahraničí a vývoj postavení Sarajeva v mezinárodním pohledu v letech 1984–2024.

Klíčová slova

olympijské hry, ZOH, ZOI, 1984, olympiáda, Sarajevo, Jugoslávie, Bosna a Hercegovina, válka, rozpad Jugoslávie, post-Dayton, mezinárodní postavení

Abstract

This diploma thesis focuses on the phenomenon of 1984 Winter Olympic Games that took place in Sarajevo, former Yugoslavia. During the following forty years, both Sarajevo and Bosnia and Herzegovina were subject to dramatic changes that began just a few years after the world-class event that the Winter Olympics undoubtedly are – the breakup of Yugoslavia, four-year long war and rebuilding the republic all had significant impact not only on the city itself, but also on its international status. Thesis maps socio-political situation in Sarajevo right before the XIV. Winter Olympic Games and in the following four decades, considering transformations of objects built for the purposes of realizing the Olympics. Thesis also analyses the current reflection of the legacy of these games in Sarajevo and abroad and the development of Sarajevo's position in the international perspective in the years 1984-2024.

Keywords

winter olympics, WOG, ZOI, 1984, olympics, Sarajevo, Yugoslavia, Bosnia and Herzegovina, war, breakup of Yugoslavia, post-Dayton, international status

Poděkování

Za mnohé cenné rady při psaní práce děkuji vedoucímu PhDr. Mgr. Jaroslavu Otčenáškov, Ph.D. Zároveň bych chtěla poděkovat všem obyvatelům Sarajeva.

Obsah

1. Úvod	8
2. Cíl práce a metodika	10
3. XIV. zimní olympijské hry v Sarajevu 1984	12
3.1. Organizace události a její náležitosti	12
3.2. Budování olympijské infrastruktury v Sarajevu a okolí	20
3.3. Propagace a propaganda	23
4. Metamorfózy Sarajeva v uplynulých 40 letech	27
4.1. Společensko-politická situace v Sarajevu	27
4.1.1. Předválečné období	27
4.1.2. Poválečné období	29
4.2. Proměny olympijských objektů a jejich současný stav	31
4.2.1. Bjelašnica	31
4.2.2. Dobrinja	32
4.2.3. Hotel Holiday Inn	34
4.2.4. Igman	36
4.2.4.1. Malo Polje: skokanské můstky	36
4.2.4.2. Veliko Polje: Hotel Igman	40
4.2.5. Jahorina	42
4.2.6. Stadion Koševo	44
4.2.7. Mojmiło	46
4.2.8. Centrum Skenderija	51
4.2.9. Trebević	53
4.2.10. Stadion Zetra	55
5. Reflexe XIV. zimních olympijských her a vývoj statusu města	58
5.1. Vnitřní reflexe	58
5.2. Vnější reflexe	70
6. Závěr	77
Bibliografie	79
Literatura	79
Prameny	81
Přílohy	90

1. Úvod

XIV. zimní olympijské hry, největší sportovní událost v jugoslávské historii, dramaticky proměnily status Sarajeva na lokální i světové úrovni. Zásadní měrou stimulovaly jeho ekonomický i kulturní rozvoj a povýšily jej na úroveň světových metropolí. Přípravy na událost město zároveň značně zmodernizovaly a vytvořily i do budoucna mnoho nových pracovních příležitostí. O osm let později došlo k dramatické proměně statusu města znovu – tentokrát však zcela opačným směrem. Krvavá válka za nezávislost, která v Bosně a Hercegovině probíhala mezi Bosňáky¹ a bosenskými Srby² v letech 1992 až 1995 a jejíž součástí bylo nejdelší obléhání města v moderní historii,³ proměnila osud země navždy a zdánlivě smazala veškeré její zásluhy z roku 1984 – to však jen pro okolní svět, neboť ze Sarajeva olympijský duch nikdy neodešel a stal se významným prvkem kolektivní identity.⁴

Pro návštěvníka bosenské metropole je jistě fascinující, kterák je čtyřicet let stará událost ve městě stále intenzivně přítomna. Nejen vizuálně v ulicích města, ale i kulturně a společensky, a především právě duchem – Sarajevo, zdá se, svou Olympiádou,⁵ nebo spíše statutem, který městu přinesla, stále žije. A to i přesto, že dnes mnohá olympijská infrastruktura připomíná spíše rok 1994 než 1984.

V těsné blízkosti se odehrály dvě historické události, které sledoval celý svět – v prvním případě s obdivem, v tom druhém s lítostí. Sarajevo se z mezinárodního výsluní propadlo za méně než dekádu do plamenů válečného běsnění, které „už se na konci dvacátého století v Evropě nemůže stát“. Nejen kvapný obrat v přístupu západního světa a regionální lpění na šťastných dnech dávno minulých, ale především houževnatost místních tvoří dodnes těžko uvěřitelnou moderní historii Sarajeva, která je svou dramatickou povahou oblíbeným cílem politologických, etnologických i sociologických analýz.

¹ Bosňák (Bošnjak) je bosenský muslim, Bosňan (Bosanac) je každý obyvatel Bosny a Hercegoviny.

² Konfliktu se účastnili také bosensští Chorvaté, ti však jako samostatná válčící strana nebyli součástí obléhání Sarajeva, na nějž je práce primárně zaměřena.

³ Sarajevo bylo obléháno 1425 dní.

⁴ Mlynář, J. *Vztah paměti a identity v soudobé sociologii*. In: Maslowski, N. a Šubrt, J. *Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2689-5. s. 275.

⁵ V této práci referuje označení Zimní olympiáda, Zimní olympijské hry, ZOH, Olympiáda nebo Hry ke konkrétní události XIV. zimních olympijských her z roku 1984 pořádaných v Sarajevu, nebude-li uvedeno jinak. Velké počáteční písmeno je zvoleno z důvodu popisu konkrétního opakování události.

Obrázek č. 1 – Let the Game start now!, od Dizajn TRIO Sarajevo. Zdroj: Trio. Museum in Exile [online]. [cit. 2025-04-28] Dostupné z: <https://museuminexile.com/index.php/trio>

2. Cíl práce a metodika

Tato diplomová práce si klade za cíl zhodnotit roli, kterou hrály XIV. zimní olympijské hry z roku 1984 v bosenském Sarajevu, v několika rovinách. Jedná se mimo jiné o výzkum kulturního dědictví pohledem současných paměťových studií, čemuž odpovídá odborná literatura zvolená pro tuto práci – ta se zaměřuje na dvě oblasti, první z nichž je sport, olympijské hnutí a přímo XIV. zimní olympijské hry, druhá je pak téma kolektivní paměti a vzpomínání. Zároveň byla analýze podrobena řada článků z internetových deníků především z Bosny⁶, pro účely zkoumání vnějšího postoje ale také ze zahraničí. Nezbytnou součástí zkoumaných podkladů je také množství bosenských webových stránek zaměřujících se na olympijská a jim přidružená témata a digitalizované archivy.

V teoretické části se práce zabývá především kandidaturou, přípravou, organizací a průběhem XIV. zimních olympijských her v Sarajevu, a to včetně důležité role propagandy. Důraz je kladen také na proces budování olympijské infrastruktury.

Ten je následně blíže rozebrán v první kapitole praktické části práce, která v jedné ze svých dvou součástí analyzuje transformaci objektů, jež byly vybudovány pro realizaci Olympijských her. Jejich současný stav je v práci zachycen na převážně autorských fotografiích, které jsem pořídila během zúčastněného pozorování na místě, přičemž se v mnoha případech jednalo o několikátý návrat.

Analýza je pro zasazení do kontextu uvedena krátkým shrnutím společensko-politické situace v regionu, především v Socialistické republice Bosně a Hercegovině (resp. Bosně a Hercegovině po roce 1992) od počátku 80. let 20. století do současnosti. Samotné období války v Bosně v letech 1992 až 1995 v této části, a v celé práci obecně, obsáhnuto není, resp. není detailně rozebíráno – přestože se ze zjevných důvodů jedná o zlomový moment, který hrál ve vývoji postavení Sarajeva a Bosny a Hercegoviny v lokálním i mezinárodním měřítku klíčovou roli, není cílem studie mapovat průběh války,⁷ neboť to v rozsahu práce není možné, a zároveň to pro zvolené téma paradoxně není nezbytné – vycházíme z faktu, že proběhl ničivý konflikt, přičemž míra jeho dopadu

⁶ Neformální označení pro Bosnu a Hercegovinu, v této práci používáno v závislosti na kontextu pro období před i po roce 1995.

⁷ Pojem „válka“ referuje v této práci k bosenské válce z let 1992 – 1995, nebude-li uvedeno jinak.

je obsažena právě v popisu kontrastu situace před ním a po něm. Zimní olympijské hry z roku 1984 je tedy možné pojmout jako jakýsi milník, na němž můžeme ilustrovat vývoj regionu v posledních čtyřech dekadách.

Druhá kapitola praktické části mapuje odkaz XIV. zimních olympijských her ze dvou pohledů – místního, resp. vnitřního, a mezinárodního, resp. vnějšího. Tato část obsahuje osobní zkušenosti místních sesbírané v polořízených rozhovorech, které jsem prováděla v ulicích Sarajeva, výsledky osobního pozorování nashromážděné při návštěvách města v posledních osmi letech, rozbor podob a rozsahu oslav výročí konání Her a analýzu článků z místních a zahraničních médií.

Ačkoli je již z principu místo konání obecně svázáno s danou událostí pevněji než okolní svět a lokální význam je tedy citelně vyšší, předpokládá práce, že v kontextu společensko-politické situace v regionu bude místní význam události ještě mnohem hlubší, neboť se na dlouhou dobu – a v závislosti na interpretaci možná nebyla překonána dosud – stala poslední pozitivní zkušeností v pozdně jugoslávské a post-jugoslávské historii města i země. Naopak mezinárodní význam události diplomová práce předpokládá nikoliv jako pomalu blednoucí, ale jako plně nahrazený novým přístupem k regionu, jenž svět přijal v 90. letech 20. století s počátkem války.

3. XIV. zimní olympijské hry v Sarajevu 1984

3.1. Organizace události a její náležitosti

Zimní sporty se v Sarajevu díky výborným přírodním podmínkám těšily oblibě již během osmanské nadvlády⁸. Příchod rakousko-uherské monarchie představil regionu moderní zimní sporty, mj. lyžování či bruslení, a v meziválečném období proběhly v Pale⁹ a přilehlém pohoří Jahorina První jugoslávské lyžařské závody (Prvi jugoslovenski smučarski slet). Právě na Jahorině byl již ve dvacátých letech dvacátého století vystavěn resort, který byl po druhé světové válce dále modernizován a v následujících letech hostil několik prestižních lyžařských soutěží světového formátu, např. Mezinárodní studentský zimní víkend (předchůdce Univerziády) v roce 1955.¹⁰ První myšlenka na možnost organizace zimních olympijských her vzešla ze strany Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development), která se zabývá stimulací ekonomického vývoje. Ta vydala v roce 1968 studii s názvem „Analýza možností a problémů rozvoje zimní turistiky v Jugoslávii“,¹¹ která se spolu s o tři roky později vydanou studií Sarajevského institutu pro tělesnou kulturu „Možnosti rozvoje lyžování v Bosně a Hercegovině“ stala stěžejním dokumentem pro kandidaturu.¹² Původní plán pracoval s ročníky 1976 a 1980, nicméně vzhledem k náročnosti příprav nakonec Sarajevo zacílilo na hostění XIV. zimních olympijských her v roce 1984.

Kandidatura předložená Přípravným výborem, ustanoveným v květnu 1977, a Výborem pro kandidaturu, ustanoveným v listopadu téhož roku, byla přijata v květnu 1978 na 80. zasedání Mezinárodního olympijského výboru v Aténách¹³. Oba výbory byly podpořeny Svazovou výkonnou radou, Republikovou výkonnou radou, Předsednictvem

⁸ tzv. „*liguranje*“ – obdoba bobování

⁹ Město v jihovýchodní Bosně a Hercegovině cca 18 kilometrů východně od Sarajeva.

¹⁰ *Zimski sportovi u Sarajevu*. 30. 12. 2015. Sarajevo.travel [online]. [cit. 2025-05-05] Dostupné z: <https://sarajevo.travel/ba/tekst/zimski-sportovi-u-sarajevu/303>

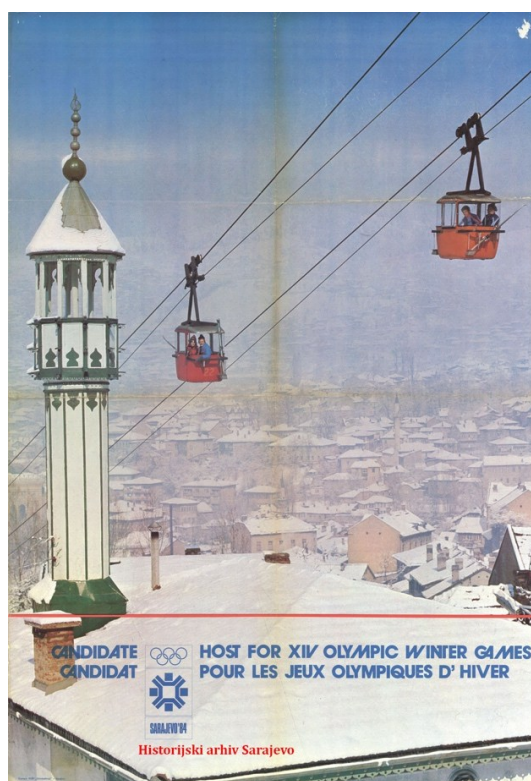
¹¹ Pod původním francouzským názvem „Analyse des possibilités et des problèmes de développement du tourisme hivernal en Yougoslavie“.

¹² Jovanovic, Z. A Cultural History of the 1984 Winter Olympics: The Making of Olympic Sarajevo. Součást knižní série *Modernity, Memory and Identity in South-East Europe*. Palgrave Macmillan, 2021. ISBN 978-3-030-76597-2.

¹³ Organizing Committee (1984). Official Report of the 1984 Olympic Winter Games. Sarajevo: The Committee [online]. 1984. s. 4. [cit. 2025-02-15] Dostupné z: <https://digital.la84.org/digital/collection/p17103coll8/id/11661>

Bosny a Hercegoviny, sarajevským městským zastupitelstvem, Jugoslávským svazem fyzické kultury a Jugoslávským olympijským výborem.¹⁴ Poslední jmenovaný v zemi se sídlem střídavě v Záhřebu a Bělehradě fungoval již od roku 1919 (jakožto nástupce Chorvatského sportovního svazu – Hrvatskog športskog saveza – založeného roku 1909).¹⁵

Po celou dobu příprav kandidatury i následné realizace události byly organizační výbory v pravidelném kontaktu s Mezinárodním olympijským výborem i s mezinárodními sportovními federacemi a dalšími organizacemi.¹⁶ Významnou výhodou pro Sarajevo bylo jistě i propojení s tehdejší členem Mezinárodního olympijského výboru Arturem Takačem, který byl původem Jugoslávec.¹⁷

Obrázek č. 2 – Plakát kandidatury Sarajeva na hostění XIV. Zimních olympijských her z roku 1979. Zdroj: „Sarajevska uspinjača: Vandalizam i lijepa sjećanja na sretnu trenutku. 5. 11. 2017. Historijski arhiv Sarajevo [online]. [cit. 2025-05-06] Dostupné z: <https://www.arhivsa.ba/wordpress/?p=2508>

¹⁴ Organizing Committee (1984). Official Report of the 1984 Olympic Winter Games. Sarajevo: The Committee [online]. 1984. s. 4. [cit. 2025-03-02] Dostupné z: <https://digital.la84.org/digital/collection/p17103coll8/id/11661>

¹⁵ Hrvatski olimpijski odbor. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2025 [online]. [cit. 2025-03-01] Dostupné z: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/hrvatski-olimpijski-odbor>

¹⁶ Organizing Committee (1984). Official Report of the 1984 Olympic Winter Games. Sarajevo: The Committee [online]. 1984. s. 113. [cit. 2025-03-02] Dostupné z: <https://digital.la84.org/digital/collection/p17103coll8/id/11661>

¹⁷ Vuic, J. The Sarajevo Olympics: A History of the 1984 Winter Olympic Games. Amherst: University of Massachusetts Press. 2015. ISBN 978-1-61376-366-7. s. 32.

V prvním výběrovém kole se tehdy sotva čtyřsttisícové Sarajevo mezi švédským Göteborgem a japonským Sapporem umístilo na druhém místě, ve druhém kole ale nad Göteborgem zvítězilo a získalo tak právo na organizování nejprestižnější sportovní události svého druhu. Výhra byla malým zázrakem. Do té doby o zimních sportech v tomto regionu svět neslyšel a ani jugoslávští reprezentanti nebyli v rámci zimních olympijských her nikdy příliš úspěšní.¹⁸ Skepse přicházela dokonce i z jugoslávských „vlastních řad“ – především ze Slovinska¹⁹ (ostatně i zmíněná studie od Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj z roku 1968 věnovala nejvíce prostoru právě Slovinsku,²⁰ neboť právě od něj se očekávalo, že bude v rozvoji regionální zimní turistiky ve vůdčí pozici). V Lublani byla nelibost k představě zimních olympijských her v periferním Sarajevu tak silná, že o ní byl dopisem informován dokonce i tehdejší jugoslávský prezident Josip Broz Tito.²¹ ²² V tomto období sužovala celou Jugoslávii ekonomická krize a organizace tak kolosální události nevyhnutelně vzbuzovala obavy.

Hned v červnu 1978 založilo městské zastupitelstvo Sarajeva Předběžný organizační výbor, jehož vedoucím byl jmenován Ante Sučić, tou dobou sarajevský starosta. Generálním tajemníkem se stal bývalý prezident mj. Sportovního svazu Bosny a Hercegoviny Ahmed Karabegović. Dvě třetiny sedmdesátičlenného výboru dosadilo zastupitelstvo, zbývajícimi členy se stali delegáti sportovních i dalších organizací z celé Jugoslávie. V následujících dvou letech uspořádal výbor celkem osm setkání, během nichž vypracovával základní dokumenty a koncipoval procesy potřebné k organizaci, načež se v dubnu 1980 z Předběžného zformoval ve finální Organizační výbor, který byl zaštitěn sarajevským městským zastupitelstvem i Jugoslávským olympijským výborem.²³

¹⁸ Procházka, K. Zimné olympijské hry – Od Chamonix 1924 po Sarajevo 1984. Bratislava: Šport, slovenské telovýchovné vydavateľstvo. 1987. s. 216.

¹⁹ Moll, N. *An Integrative Symbol for a Divided Country? Commemorating the 1984 Sarajevo Winter Olympics in Bosnia and Herzegovina from the 1992-1995 War until Today*. 2014. Croatian Political Science Review, Vol. 51, No. 5, 2014. s. 132.

²⁰ Analyse des possibilites et des problemes de developpement du tourisme hivernal en Yougoslavie. OCDE – Organisation de cooperation et de developpement economique. Mission d'assistance technique en Yougoslavie. 1968.

²¹ Vuic, J. *The Sarajevo Olympics: A History of the 1984 Winter Olympic Games*. Amherst: University of Massachusetts Press. 2015. ISBN 978-1-61376-366-7. s. 38.

²² Tito, tou dobou již v posledních měsících života, odmítl organizaci ZOH jakkoliv narušovat.

²³ Organizing Committee (1984). *Official Report of the 1984 Olympic Winter Games*. Sarajevo: The Committee [online]. 1984. s. 92. [cit. 2025-03-01] Dostupné z: <https://digital.la84.org/digital/collection/p17103coll8/id/11661>

Organizační výbor čítal 79 členů, prezidentem byl jmenován Branko Mikulić. Mikulić byl pro Bosnu klíčovou osobností – jako syn člena ZAVNOBiHu²⁴ Jure Mikuliće se brzy začal politicky angažovat, v roce 1965 byl jmenován tajemníkem Ústředního výboru Svazu komunistů Bosny a Hercegoviny, brzy se stal jeho předsedou²⁵ a v následujících dvaceti letech značně přispíval k rozvoji Bosny v oblastech infrastruktury, ekonomiky, vzdělání i kultury, což bylo v tou dobou výrazně agrární a za svými sousedkami zaostávající republice zcela zásadní. Mikulić se zaměřoval na budování vnitřní politiky v Bosně a posílení její pozice v rámci Jugoslávie.²⁶ V osmdesátých letech působil v Předsednictvu Socialistické republiky Bosny a Hercegoviny a v letech 1986 až 1989 pak byl jugoslávským premiérem (než byl nahrazen Ante Markovićem).

Od jeho ustanovení v roce 1980 do roku konání XIV. zimních olympijských her v roce 1984 uskutečnil Organizační výbor celkem dvanáct setkání, včetně jednoho po skončení Her. Agenda výboru byla rozdělena do pěti úseků: sport, projektování a výstavba, zajištění pobytu účastníkům, financování a vztahy s veřejností.²⁷

Již od založení Předběžného organizačního výboru v roce 1978 vznikaly specializované podvýbory jak z řad amatérů, kterých se zapojilo celkem 1709,²⁸ tak z řad odborníků. Dohlížející nad nimi byl Výkonný výbor čítající patnáct členů (krátce před konáním ZOH byl počet členů zdvojnásoben), jednající v celkem 79 zasedáních.²⁹ Vedle něj vzniklo ještě několik dalších řídicích složek, mj. Předsednictvo organizačního výboru nebo Hlavní provozní středisko.³⁰ Celkový počet hlavních projektů napříč všemi tělesy Organizačního výboru během let předcházejících XIV. zimním olympijským hrám

²⁴ Zemská antifašistická rada národního osvobození Bosny a Hercegoviny, přední orgán antifašistického odboje komunistických partyzánů v Bosně a Hercegovině během druhé světové války.

²⁵ Mile Stojic. *Branko Mikulic - socialist emperor manqué*. 28. 10. 2005. The Bosnian Institute: Bosnia report. [online]. [cit. 2025-03-01] Dostupné z online archivu: https://web.archive.org/web/20171014095310/http://www.bosnia.org.uk/bosrep/report_format.cfm?article_id=3058&reportid=170

²⁶ Sanadin Voloder. *Branko Mikulić je nastojao ojačati poziciju BiH u okviru SFRJ*. Rozhovor s historičkou Dženita Sarač-Rujanac, autorkou biografické knihy *Branko Mikulić: Politička biografija 1965-1989*. 12. 4. 2021. Al Jazeera Balkans [online]. [cit. 2025-03-01] Dostupné z: <https://balkans.aljazeera.net/teme/2021/4/12/sarac-rujanac-branko-mikulic-je-bio-izraziti-pragmaticar-a-ne-ideolog>

²⁷ Organizing Committee (1984). Official Report of the 1984 Olympic Winter Games. Sarajevo: The Committee [online]. 1984. s. 93. [cit. 2025-03-02] Dostupné z: <https://digital.la84.org/digital/collection/p17103coll8/id/11661>

²⁸ Tamtéž, s. 100.

²⁹ Tamtéž, s. 96.

³⁰ Tamtéž, s. 102.

přesáhl 160, s dalšími čtyřmi stovkami projektů pomocných,³¹ přičemž k jejich vzájemné synchronizaci byl v roce 1980 založen Koordinační výbor.³²

FORMIRANA SU SLJEDECA DRUŠTVENA TIJELA

TJELO	GODINA FORMIRANJA	UKUPAN BROJ SJEDNICA
1. ODBOR ZA SPORT	1979.	18
2. ODBOR ZA PLANIRANJE I IZGRADNJU	1979.	49
3. ODBOR ZA ORGANIZACIJU BORAVKA UCESNIKA	1979.	34
4. ODBOR ZA INFORMISANJE I IZDAVACKU DJELATNOST	1979.	9
5. ODBOR ZA MARKETING	1979.	12
6. ODBOR ZA FINANSIJE	1979.	51
7. ODBOR ZA DRUŠTVENU SAMOZAŠTITU I BEZBJEDNOST	1980.	23
8. ODBOR ZA KULTURNO-ZABAVNI ŽIVOT	1981.	5
9. KOMISIJA ZA LICNE DOHOTKE I OSTALA LICNA PRIMANJA RADNIKA KOJE IMENUJE I POSTAVLJA OK I IK	1981.	5
10. KOMISIJA ZA ORGANIZACIONA I KADROVSKA PITANJA	1981.	17
11. ODBOR ZA SAOBRAČAJ	1982.	12
12. KOMISIJA ZA MEĐUNARODNE VEZE I PROTOKOL	1982.	7
13. KOMISIJA ZA SVEČANOSTI OTVORENJA I ZATVORENJA IGARA	1982.	5
14. KOMISIJA ZA OLIMPIJSKI PLAMEN	1982.	7
15. KOMISIJA ZA MEDICINSKU ZAŠTITU	1982.	25

Obrázek č. 3 – Seznam amatérských pod-výborů. Zdroj: Organizing Committee (1984). Official Report of the 1984 Olympic Winter Games. Sarajevo: The Committee [online]. 1984. s. 97. [cit. 2025-03-02] Dostupné z: <https://digital.la84.org/digital/collection/p17103coll8/id/11661>

TJELO	GODINA FORMIRANJA
1. Sektor za elektronsku tehnologiju	1980.
2. Sektor za sport	1979.
3. Sektor za kulturu, propagandu, izdavacku djelatnost i dizajn	1981.
4. Sektor za press-centre	1982.
5. Sektor za informisanje	1979.
6. Sektor za organizaciju boravka ucesnika igara	1979.
7. Sektor za opšte, kadrovske poslove i uslužne djelatnosti	1979.
8. Sektor za marketing	1979.
9. Sektor za finansije	1979.
10. Sektor za međunarodne veze i protokol	1979.
11. Sektor za bezbjednost i DSZ	1979.
12. Sektor za saobraćaj	1983.
13. Služba za medicinsku zaštitu	1983.
14. Služba za Olimpijski plamen	1983.
15. Služba za svečanosti igara	1981.
16. Služba za komercijalne poslove	1983.

Obrázek č. 4 – Seznam odborných pod-výborů. Zdroj: Organizing Committee (1984). Official Report of the 1984 Olympic Winter Games. Sarajevo: The Committee [online]. 1984. s. 98. [cit. 2025-03-02] Dostupné z: <https://digital.la84.org/digital/collection/p17103coll8/id/11661>

Podpora obyvatel Sarajeva i celé Bosny a Hercegoviny byla nevídaná. Poctění tak prestižní příležitostí odpracovali místní dobrovolně tisíce hodin při práci na výstavbě infrastruktury a kdekoliv jinde bylo třeba. Především se ale přes devadesát procent obyvatel republiky rozhodlo přispívat až do začátku události, tedy po dobu celých následujících pěti let, na organizaci ZOH dvěma a půl procenty svých vlastních platů.³³

³¹ Sarajevo je od 08. do 19. februara 1984. godine bio domaćin XIV Zimskih olimpijskih igara. Sarajevo olimpijski grad. Olimpijski komitet Bosne i Hercegovine [online]. [cit. 2025-03-02] Dostupné z online archivu: <https://web.archive.org/web/20200723090100/http://www.okbih.ba/new/text.php?id=4>

³² Organizing Committee (1984). Official Report of the 1984 Olympic Winter Games. Sarajevo: The Committee [online]. 1984. s. 99. [cit. 2025-03-02] Dostupné z: <https://digital.la84.org/digital/collection/p17103coll8/id/11661>

³³ Procházka, K. Zimné olympijské hry – Od Chamonix 1924 po Sarajevo 1984. Bratislava: Šport, slovenské telovýchovné vydavateľstvo. 1987. s. 216.

Ač to jistě olympijskému rozpočtu pomohlo, kompletní náklady tyto příspěvky pokrýt nemohly. Financování tedy půjčkami ve výši osmi milionu dolarů značně napomohl Mezinárodní olympijský výbor. Předpokládaná kolektivní finanční podpora ze stran jednotlivých socialistických republik se setkala s několika problémy, neboť zatímco republiky Černá Hora, Chorvatsko, Makedonie a samozřejmě Bosna a Hercegovina s příspěvky souhlasily, Srbsko – včetně obou svých autonomních oblastí Vojvodiny a Kosova – a Slovinsko vznesly námitky, případně požadovaly reciproční služby. Nakonec ale došlo ke vzájemné dohodě a na financování se podílela celá Jugoslávie. Klíčové bylo zároveň financování poskytnuté zahraničními televizními stanicemi, především americkou ABC, a sponzoring Coca-Colou, Mitsubishi, Kodakem a dalšími. Roli ve financování měli ale i lokální sponzoři a dárci.³⁴

XIV. zimní olympijské hry v Sarajevu proběhly mezi 8. a 19. únorem 1984. V 39 disciplínách se jich zúčastnilo celkem 1272 soutěžících ze 49 zemí,³⁵ což byla do té doby vůbec největší účast v historii Her.³⁶ Juan Antonio Samaranch, který působil v letech 1980 – 2001 jako předseda Mezinárodního olympijského výboru a Sarajevo jakožto dějiště svých prvních zimních olympijských her navštívil několikrát již během příprav, zhodnotil čtrnáctý ročník ZOH jako zatím nejlépe zorganizovaný (nejen díky kontrastu s nepříliš dobře zvládnutou organizací XIII. ZOH z roku 1980 v newyorském Lake Placid³⁷). Zároveň se jednalo o první Hry, které neskončily s finančním deficitem – ba naopak, z rozpočtu zbylo 12 milionů dolarů (celkové náklady byly 142,6 milionu dolarů³⁸), především díky poplatkům za televizní přenosy (zde je ale třeba vzít v potaz, že původnímu financování dopomohly i příspěvky z ostatních republik, autonomních oblastí a federální vlády či odvody z platů obyvatel Socialistické republiky Bosny a Hercegoviny). Událost doprovázel také nebývale bohatý kulturní a zábavní program. Vedle toho se Sarajevo stalo jakýmsi místem pro smíření mezi západními zeměmi v čele

³⁴ Vuic, J. *The Sarajevo Olympics: A History of the 1984 Winter Olympic Games*. Amherst: University of Massachusetts Press. 2015. ISBN 978-1-61376-366-7. s. 56 – 58.

³⁵ Olympic Winter Games Sarajevo 1984. Olympics.com [online]. [cit. 2025-02-16] Dostupné z: <https://www.olympics.com/en/olympic-games/sarajevo-1984>

³⁶ Podle oficiálních webových stránek Olympijských her Olympics.com byla nejvyšší účast na Zimních olympijských hrách na zatím posledním ročníku v Pekingu v roce 2022, kdy se zúčastnilo celkem 2834 soutěžících.

³⁷ Událost prováděly finanční skandály a dramaticky nezvládnutá doprava, kvůli čemuž se mnoho majitelů vstupenek vůbec nedostalo na sportoviště a guvernér byl nucen vyhlásit stav nouze.

³⁸ Đelilović, A. *Olympics 1984. Museum in Exile* [online]. [cit. 2025-04-26] Dostupné z: <https://museuminexile.com/index.php/olympics84>

se Spojenými státy americkými, které v roce 1980 bojkotovaly XXII. letní olympijské hry v Moskvě z důvodu sovětského vpádu do Afghánistánu, a Sovětským svazem a jeho spojenci, kteří odpověděli bojkotem XXIII. letních olympijských her v roce 1984 v kalifornském Los Angeles. Až v Jugoslávii, klíčovém hráči Hnutí nezúčastněných zemí, se tedy opět mohli setkat sportovci z obou bloků.³⁹

Osobně se sarajevské Olympiády zúčastnilo 640 tisíc diváků; jen na zahajovací ceremoniál, během něž zapalovala olympijský oheň chorvatská krasobruslařka Sanda Dubravčić, jich dorazilo na stadion Koševo šedesát tisíc. Další dvě miliardy sledovaly událost na televizních obrazovkách⁴⁰. Z místa reportovalo téměř osm tisíc zástupců médií, což byl rekordní počet,⁴¹ přičemž jednotlivá tisková centra spravovali novináři z deníků z celé Jugoslávie. Mezi návštěvníky byl i tehdejší švédský král Gustaf XVI. či jeho norský protějšek Olaf V.⁴² Pro účely organizace příchozích turistů, především v oblasti jejich ubytování a přepravování, byla ustanovena speciální turistická agentura ZOITOURS⁴³ a poskytnutím vozidel a vrtulníků se do pomoci zapojila mj. i Jugoslávská lidová armáda.⁴⁴ Oficiálními jazyky Her byly srbochorvatština, francouzština a angličtina.

Maskotem sarajevské Olympiády se stal Vučko („vlček“, deminutivum od slova vuk – vlk), jehož autorem byl slovinský malíř Jože Trobec. Konkurzu na maskota se účastnilo celkem 836 soutěžících, z jejichž návrhů vybírali čtenáři místních novin a časopisů. Do nejužšího výběru postoupilo šest návrhů, vedle Vučka (tehdy ještě pod jménem Jahorinko) také lasička, ježek, beránek, horská koza a sněhová koule.⁴⁵

³⁹ Arbutina, Z. 1984 Winter Olympics: When the world came to Sarajevo. 10. 2. 2024. dw.com [online]. [cit. 2025-04-12] Dostupné z: <https://www.dw.com/en/1984-winter-olympics-when-the-world-came-to-sarajevo/a-68203443>

⁴⁰ Smajić, D. 'Lijepo je bilo u Sarajevu': 40. godišnjica Zimskih olimpijskih igara. 8. 2. 2024. Al Jazeera Balkans [online]. [cit. 2025-04-12] Dostupné z: <https://balkans.aljazeera.net/interactives/longform/2024/2/8/lijepo-je-bilo-u-sarajevu-40-godisnjica-zimskih-olimpijskih-igara>

⁴¹ The Olympic Committee and Coca-Cola in Bosnia and Herzegovina continue to create Olympic stories. Olimpijski komitet Bosne i Hercegovine [online]. [cit. 2025-03-30] Dostupné z: <https://okbih.ba/en/news/the-olympic-committee-and-coca-cola-in-bosnia-and-herzegovina-continue-to-create-olympic-stories/2326>

⁴² Organizing Committee (1984). Official Report of the 1984 Olympic Winter Games. Sarajevo: The Committee [online]. 1984. s. 120. [cit. 2025-04-12] Dostupné z: <https://digital.la84.org/digital/collection/p17103coll8/id/11661>

⁴³ Tamtéž, s. 127.

⁴⁴ Tamtéž, s. 144.

⁴⁵ Sarajevo 1984 – The Mascot. Olympics.com [online]. [cit. 2025-02-22] Dostupné z: <https://www.olympics.com/en/olympic-games/sarajevo-1984/mascot>

Vučko nosí kolem krku oranžovou šálu a přes rameno nosívá pár lyží. Často je vyobrazen se dvěma překříženými prsty – pro štěstí.⁴⁶ V původní dvojrozměrné podobě je Vučko zpracován ve výrazně geometrických liniích; v animacích, tedy typicky v televizních sketchích, je jeho vzezření vyvedeno v o poznání uvolněnějším stylu. Hlas propůjčil pro tyto případy Vučkovi populární bosenskosrbský popový zpěvák Zdravko Čolić. Vučko byl zpracován i v komiksech, kde se jeho ilustrování se svolením Trobce chopil chorvatský režisér a ilustrátor Nedeljko Dragić.⁴⁷ Charakter Vučka se se svým přátelským vzezřením rychle stal národním oblíbencem a jeho obliba trvá dodnes, čímž sehrál roli ve změně veřejného obrazu jinak spíše negativně vnímaného zvířete. Plyšáků s podobou Vučka se během Olympiády prodalo téměř 130 tisíc kusů.⁴⁸

Vedle Vučka provázela XIV. zimní olympijské hry v Sarajevu ještě geometricky stylizovaná sněhová vločka (v bosenštině pahuljica) designéra Miroslava Antoniče, která sloužila jako logo. Čtyři čtverce po jejích bocích symbolizují klíčové vrcholy Dinárských Alp, na nichž událost probíhala – Bjelašnicu, Jahorinu, Igman a Trebević. Linky mezi nimi vyjadřují otevřené náruče jako symboly sarajevské pohostinnosti.⁴⁹ Pahuljicu vytvořil Antonić již pro účely kandidatury Sarajeva, kde ji v rámci návrhu vizuální identity doplnil ještě plakát Dragana S. Stefanoviće a katalog Branka Bačanoviće.⁵⁰

Neoficiálním sloganem Her se stal komentář „Bez problému“ („Nema problema“), který trefně vystihuje přístup Sarajevanů k návštěvníkům jejich města – bezmeznou ochotu a touhu vyhovět, ba dokonce povinnost poskytnout co nejlepší možný pobyt.⁵¹

⁴⁶ Vuic, J. *The Sarajevo Olympics: A History of the 1984 Winter Olympic Games*. Amherst: University of Massachusetts Press. 2015. ISBN 978-1-61376-366-7. s. 51.

⁴⁷ Nenad Jovanović. *Nedeljko Dragić: Bio sam poznat kao „rezervni čovjek“*. Rozhovor s ilustrátorem. 7. 3. 2021. Portal Novosti [online]. [cit. 2025-03-30] Dostupné z:

<https://www.portalnovosti.com/nedeljko-dragic-bio-sam-poznat-kao-rezervni-covjek>

⁴⁸ Bokor, N. *Naš Vučko – priča o maskoti Zimskih Olimpijskih igara u Sarajevu*. 22. 7. 2024. Vogue Adria [online]. [cit. 2025-04-26] Dostupné z: <https://vogueadria.com/sr/vucko-joze-trobec-zimske-olimpijske-sarajevo/>

⁴⁹ Bokor, N. *U potrazi za kreatorom Sarajevske pahuljice, naslijedom jednog tihog dizajnera*. 23. 7. 2024. Vogue Adria [online]. [cit. 2025-04-26] Dostupné z: <https://vogueadria.com/sr/sarajevska-pahuljica-miroslav-antonice-roko/>

⁵⁰ Candidacy for the Olympics. Museum in Exile [online]. [cit. 2025-04-26] Dostupné z:

<https://museuminexile.com/index.php/olympics84/candidacy>

⁵¹ Parrillo, B. *Commentary -- War Obliterates Sarajevo's Olympic Spirit*. 10. 12. 1995. The Seattle Times [online]. [cit. 2025-05-05] Dostupné z:

<https://archive.seattletimes.com/archive/19951210/2156905/commentary---war-obliterates-sarajevos-olympic-spirit>

Místní nabízeli pomoc s transportem či průběžnou údržbou města, prodlužovali otevírací doby svých podniků, ale také častovali své hosty slivovicí a rozdávali jim cigarety.⁵²

Obrázek č. 5 a 6 – Maskot ZOH 1984 Vučko a oficiální logo, sněhová vločka (pahuljica). Zdroj: Sarajevo 1984. Olympics.com [online]. [cit. 2025-04-26] Dostupné z: <https://www.olympics.com/en/olympic-games/sarajevo-1984>

Jugoslávie se stala první socialistickou zemí v historii, která hostila zimní olympijské hry, což bylo nevídané v kontextu povahy dosavadních hostitelů, kterými byly výlučně bohaté a ‚vyspělé‘ země. Zároveň se do té doby nikdy zimní olympijské hry neodehrávaly ve slovansky mluvícím regionu. Status jediné socialistické země hostící zimní olympijské hry Jugoslávii, resp. Bosně a Hercegovině zůstal až do roku 2022, kdy se hostitelem ZOH stala Čína.

3.2. Budování olympijské infrastruktury v Sarajevu a okolí

Na čtvrtém zasedání tehdy ještě Předběžného organizačního výboru v květnu 1979 byla poprvé ustanovena speciální skupina určená pro zajišťování výstavby a údržby olympijské infrastruktury. O dva měsíce později skupina představila Regionální plán pro zvláštní oblast ZOH v Sarajevu (Prostorní plan posebnog područja ZOI Sarajevo).⁵³

⁵² Vuic, J. The Sarajevo Olympics: A History of the 1984 Winter Olympic Games. Amherst: University of Massachusetts Press. 2015. ISBN 978-1-61376-366-7. s. 151.

⁵³ Organizing Committee (1984). Official Report of the 1984 Olympic Winter Games. Sarajevo: The Committee [online]. 1984. s. 105. [cit. 2025-03-02] Dostupné z: <https://digital.la84.org/digital/collection/p17103coll8/id/11661>

Výbor tento plán přijal, schválil financování a v květnu 1980 začalo v rámci už finálního Organizačního výboru samotné projektování. Zajištěním kontraktorů byla pověřeno kontrakční oddělení „Olimpijada ‚84“. Projekt byl dokončen roku 1983⁵⁴, ale již od roku 1981 prověřovalo novou olympijskou výstavbu přes tři desítky národních i nadnárodních soutěží za dohledu mezinárodních sportovních federací.⁵⁵

Jednotlivé disciplíny Her probíhaly v přílehlých pohořích Bjelašnica (sjezdové lyžování pro muže), Igman (běh na lyžích a biatlon na horské plošině Veliko Polje, skoky na lyžích na plošině Malo Polje), Jahorina (sjezdové lyžování pro ženy) a Trebević (boby a saně), v nově vystaveném stadionu Zetra – Olimpijska dvorana Juan Antonio Samaranch (krasobruslení, rychlobruslení, lední hokej), kde také proběhl závěrečný ceremoniál, a ve zrekonstruovaném kulturně-sportovním komplexu Skenderija (lední hokej, krasobruslení), v němž se zároveň konaly medailové ceremonie a sloužil jako hlavní tiskové centrum. Pro zahajovací ceremoniál byl zvolen stadion Koševo (dnes Olimpijski stadion Asim Ferhatović - Hase). Olimpijské vesničky byly vybudovány v sarajevských čtvrtích Mojnilo a Dobrinja. Velkou výhodou, jež Sarajevu dopomohla k vítězství práva na organizaci události, byly krátké vzdálenosti mezi všemi olympijskými místy konání, nepřesahující 25 kilometrů. Tím si sarajevská Olympiáda vysloužila přídomek „hry krátkých cest“.⁵⁶

Výstavba sportovních zařízení se týkala nových sjezdovek, skokanských můstků (70 a 90 m), dvou kluzišť s umělým ledem, ledové plochy pro rychlobruslení a kombinované trati pro boby a saně. Již existující dráhy pro alpské lyžování na Jahorině a běžkařské a biatlonové tratě prošly rekonstrukcí, v jejímž rámci byla na Igmanu také postavena nová střelnice.⁵⁷

Vybudována byla i nová dopravní síť v celkové délce zhruba 160 kilometrů. Jedná se o trasy Sarajevo – Pale – Jahorina, Jahorina – Vrhprača – Podgrab, Sarajevo (Krupac) – Igman – Bjelašnica, Sarajevo (Hadžići) – Igman – Bjelašnica a městský obchvat. Blížící se prestižní událost též značně urychlila táhnoucí se proces výstavby budovy RTV

⁵⁴ Organizing Committee (1984). Official Report of the 1984 Olympic Winter Games. Sarajevo: The Committee [online]. 1984. s. 94. [cit. 2025-03-02] Dostupné z: <https://digital.la84.org/digital/collection/p17103coll8/id/11661>

⁵⁵ Tamtéž, s. 100.

⁵⁶ Dobrovodský, V. XIV. zimní olympijské hry Sarajevo 1984. Praha: Olympia; Bratislava: Šport, 1985. str. 16. 796.032.2:796/799.

⁵⁷ Organizing Committee (1984). Official Report of the 1984 Olympic Winter Games. Sarajevo: The Committee [online]. 1984. s. 104. [cit. 2025-03-02] Dostupné z: <https://digital.la84.org/digital/collection/p17103coll8/id/11661>

3.3. Propagace a propaganda

„Dopady XIV. zimních olympijských her jsou v Sarajevu a Jugoslávii zřejmé na každém kroku: ve funkčních sportovních halách, v krásných horských resortech zimních sportů, v národním vnímání vlastních schopností v oblastech organizace a cestovního ruchu a zásluze v olympijském duchu a myšlence. Jsme přesvědčeni, že Jugoslávie – pokud se jí dostane možnosti organizace dalších velkých sportovních akcí v budoucnu – naplní důvěru do ní vloženou ze strany Mezinárodního olympijského výboru a atletů z celého světa.“ (...) „Jugoslávie vždy byla a vždy bude skutečným následovníkem a protagonistou olympijského ducha.“⁶¹

– Branko Mikulić

Pro účely propagace XIV. zimních olympijských her byl ustanoven speciální Sektor pro kulturu, propagaci, publikaci a design (Sektor za kulturu, propagandu, izdavacku djelatnost i dizajn), úzce napojený na Organizační výbor, město Sarajevo, SR Bosnu a Hercegovinu i Jugoslávii. Jeho cílem byla co možná nejlepší prezentace a popularizace nejen Her, ale i olympijského ducha a sportu obecně v rámci Jugoslávie i celého světa. Klíčovým sdělovacím prostředkem v předolympijském období se stala osmidílná ilustrovaná revue „Sarajevo ‘84“, které bylo vytištěno celkem téměř devadesát tisíc kopií. Mezi lety 1980 a 1984 vycházel v srbochorvatštině, francouzštině, angličtině a okrajově také ruštině rovněž Olympijský Informátor (Olimpijski informator), jehož dvaadvacet vydání bylo vytištěno ve více než půl milionu kopií. Podle potřeby zároveň vycházely i další doplňkové tiskoviny určené konkrétním skupinám, například novinářům či turistickým agenturám, a brožury s organizačními a technickými detaily. Dohromady bylo vytištěno okolo čtyř milionů kopií tiskovin.⁶²

Způsob propagování byl průběžně konzultován s představiteli různých oblastí sociopolitického a ekonomického života napříč všemi republikami Jugoslávie, přičemž stranou nezůstávalo ani téma využití dědictví XIV. zimních olympijských her pro účely turismu v budoucnosti. Před začátkem Her probíhaly konference a výstavy lákající

⁶¹ Organizing Committee (1984). Official Report of the 1984 Olympic Winter Games. Sarajevo: The Committee [online]. 1984. s. 3. [cit. 2025-02-15] Dostupné z: <https://digital.la84.org/digital/collection/p17103coll8/id/11661>

⁶² Tamtéž, s. 136.

na blížící se událost a místo jejího dějiště nejen napříč Jugoslávií, ale například také v budově OSN v New Yorku či ve většině kulturních a ekonomických center v Evropě i mimo ni. Během příprav vzniklo několik propagačních filmů („Dobro došli u Sarajevo“, „Sarajevo vas očekuje“ a další), které byly v několika jazykových mutacích v celkem 1800 promítáních představeny přes dvěma miliardám lidí ve více než 100 zemích světa. Ještě před začátkem události navštívily Sarajevo na tři tisíce zahraničních novinářů, aby reportovaly o podobě regionu, kam bude zanedlouho směřovat celý svět.⁶³

Vizuální identitu Her bral Organizační výbor velmi vážně a přiřadil jí kreativní tým složený z řady regionálních osobností v oboru, mj. bosenského malíře Mersada Berbera. Uměleckým ředitelem XIV. zimních olympijských her se stal grafik a designér Mladen Kolobarić, který kromě jiného o několik let později navrhl současnou vlajku Bosny a Hercegoviny.

Sarajevskou Olympiádu zastupovalo několik desítek plakátů, na jejichž výrobě se podílelo i mnoho významných osobností uměleckého světa – kromě nevyhnutelných vyobrazení Vučka, pahuljice či mapy olympijských tratí Sarajevo reprezentovala i kolekce autorských děl od Michelangela Pistoletta, Miliona Glasera, Andyho Warhola, Jiřího Koláře a přes desítku dalších.⁶⁴ Město tak získalo specifickou vizuální identitu, která jej v jeho kulturním dědictví provází dodnes. Obrazovou reprezentaci olympijského Sarajeva doplňují také plakáty Ismara Mujezinoviće, který specifickým stylem ilustroval závodníky v jednotlivých disciplínách, a jeho osm figurálních kreseb v modrých, červených a žlutých tónech (tedy oficiálních barvách olympiády) sesbíralo na mezinárodních výstavách designu několik cen.⁶⁵ Na tvorbě vizuální identity se významně podíleli také studenti a profesori ze sarajevské Akademie výtvarných umění, na něž mělo vítězství práva na organizaci XIV. zimních olympijských her klíčový dopad: znamenalo totiž započetí procesu, v němž byla Akademii, do té doby roztržštěné do několika jiných vzdělávacích institucí po celém městě, přidělena vlastní budova,

⁶³ Organizing Committee (1984). Official Report of the 1984 Olympic Winter Games. Sarajevo: The Committee [online]. 1984. s. 138. [cit. 2025-04-24] Dostupné z: <https://digital.la84.org/digital/collection/p17103coll8/id/11661>

⁶⁴ Mitri, I. *Olimpijske igre Sarajevo: Izložba plakata stigla u Beograd*. 5. 9. 2024. BURO [online]. [cit. 2025-04-24] Dostupné z: <https://buro247.rs/kultura/olimpijske-igre-sarajevo-izlozba-plakata-mpu/>

⁶⁵ Olympic Posters. Museum in Exile [online]. [cit. 2025-04-26] Dostupné z: <https://museuminexile.com/index.php/olympics84/ismar-posters>

v níž se nachází dodnes⁶⁶ – původně evangelický kostel románsko-byzantského stylu od v Sarajevu působícího českého architekta Karla Paříka.⁶⁷

Obrázek č. 8, 9 a 10 – Výběr z plakátů ke XIV. Zimním olympijským hrám v Sarajevu, od autorů (zleva): Howard Hodgkin, Cy Twombly, Piero Dorazio. 1983. Zdroj: The Museum of Modern Art, New York City (MoMA). The Collection [online]. [cit. 2025-04-24] Dostupné z: <https://www.moma.org/collection/>

V souvislosti s Olympijskými hrami vznikl v Sarajevu kulturní festival Sarajevská zima (Saraievska zima, Sarajevo Winter Festival), který probíhá od roku 1984 každoročně až dodnes, a to nepřetržitě včetně válečných let.⁶⁸ Festival čítá široký záběr disciplín od hudby přes literaturu a výtvarné umění až po divadlo a film. Založil jej Ibrahim Spahić, bosenská kulturní a politická osobnost, při příležitosti představit Sarajevo ve světle masivní sportovní události také jako kulturní centrum, pasující se tak do role jakési „kulturní olympiády“. V současnosti se festivalu účastní desítky tisíc umělců ze všech oblastí.⁶⁹ Zároveň dal olympijský úspěch vzniknout dvěma úspěšným výstavám umění mezinárodního měřítka Jugoslovenska Dokumenta v letech 1987 a 1989,⁷⁰

⁶⁶ Softić, D. *Znate li ko je sve sudjelovao u kreiranju vizuelnog identiteta Zimskih olimpijskih igara u Sarajevu?* 6. 2. 2024. radiosarajevo.ba [online]. [cit. 2025-04-26] Dostupné z: <https://radiosarajevo.ba/metromahala teme/znate-li-ko-je-sve-sudjelovao-u-kreiranju-vizuelnog-identiteta-zimskih-olimpijskih-igara-u-sarajevu/531882>

⁶⁷ Huterer, D. *An insider's guide to Sarajevo: „our Olympic past seems almost like a myth.“* 4. 4. 2016. The Guardian [online]. [cit. 2025-04-26] Dostupné z: <https://www.theguardian.com/cities/2016/apr/04/insiders-guide-to-sarajevo-olympic-past>

⁶⁸ Jedinou výjimkou byl 36. ročník v roce 2020, který byl zrušen z důvodu pandemie covid-19.

⁶⁹ O festivalu. Sarajevska zima [online]. [cit. 2025-04-26] Dostupné z: <https://sarajevowinterfest.ba/o-festivalu/>

⁷⁰ Jugoslovenska Dokumenta. Museum in Exile [online]. [cit. 2025-04-26] Dostupné z: <https://museuminexile.com/museum/collections/jugoslovenskadokumenta.php>

přičemž druhý z ročníků se stal poslední velkou výstavou umění na území Jugoslávie.⁷¹ Obecný rozvoj kultury ve městě během a po olympiádě byl evidentní a vymrštil Sarajevo do pozice kulturního centra regionu.

Kromě vizuální identity vznikla v rámci propagace také speciální série gramofonových desek, na nichž byla různá díla jugoslávských skladatelů v olympijsky laděných obalech – ostatně i živé koncerty probíhaly v olympijských vesničkách v hojném počtu – a klíčovým prvkem v reprezentování Her byly i kostýmy a uniformy. Kolekce modelů, které navrhly Selma Zukić Popović (uniformy pro personál i management) a Vanja Popović (kostýmy na zahajovací a závěrečný ceremoniál), byly šity v textilních firmách po celé Jugoslávii.⁷²

XIV. ZOH nastolily v oblasti kultury a sportu v Jugoslávii nový směr. Nebyl důvod v obrovském úspěchu nepokračovat a v následujících letech se v regionu uskutečnilo několik dalších sportovních událostí – například Univerziáda v Záhřebu v červenci 1987, která svým rozsahem co do počtu sportovců i návštěvníků sarajevskou Olympiádu ještě předčila. V příznačně opět XIV. Univerziádě startovalo pětkrát více atletů z téměř třikrát více zemí než v Sarajevu v roce 1984.⁷³ O šanci na úspěch už po roce 1984 nikdo nepochyboval a Jugoslávie si mohla dovolit potvrdit svůj prestižní status.

⁷¹ The Heritage of 1989. Case Study: The Second Yugoslav Documents Exhibition. Moderna galerija / Museum of Modern Art Ljubljana [online]. [cit. 2025-04-26] Dostupné z: <https://www.mg-lj.si/en/exhibitions/1997/the-second-yugoslav-documents-exhibition/>

⁷² Promotion of the Olympics. Museum in Exile [online]. [cit. 2025-04-26] Dostupné z: <https://museuminexile.com/index.php/olympics84/promotion>

⁷³ 14th Summer Universiade. FISU - International University Sports Federation [online]. [cit. 2025-05-08] Dostupné z: <https://www.fisu.net/events/14th-summer-universiade/>

4. Metamorfózy Sarajeva v uplynulých 40 letech

4.1. Společensko-politická situace v Sarajevu

4.1.1. Předválečné období

Ke konci sedmdesátých let prožívala již silně decentralizovaná Jugoslávie nejen poslední roky vlády svého vůdce Josipa Broze Tita, ale také silící politickou a hospodářskou krizi. S Titovou smrtí 4. května 1980 vstupuje Jugoslávie, ale i celá východní Evropa, do poslední komunistické totalitní dekády. Především v hospodářsky méně rozvinutých jugoslávských republikách, jednou z nichž je i Bosna a Hercegovina, se začaly vršit problémy, neboť se následkem decentralizace znatelně zhoršily podmínky pro přenos finančních zdrojů uvnitř federace. Přípravy na XIV. zimní olympijské hry na konci sedmdesátých a v začátku osmdesátých let byly posledním hospodářským rozkvětem v Bosně nejen jakožto součásti federace, ale i na mnoho příštích let jejího života jako nezávislé republiky.

První polovina 80. let 20. století byla v rámci hledání nového směřování Jugoslávie velice neklidnou. Nově⁷⁴ nastolený vládnoucí systém, tedy kolektivní hlava v podobě devítičlenného⁷⁵ předsednictva složeného ze zástupců všech jugoslávských republik a autonomních oblastí a předsedy Svazu komunistů Jugoslávie, měl usilovat o stabilizaci federace, prakticky ale na úrovni jednotlivých republik i centra probíhaly soustavné boje o moc.⁷⁶

Ve druhé polovině 80. let 20. století již bylo lídrům většiny jednotlivých republik jasné, že cestou k udržení moci je akcentace nacionalismu. Toho se chopil především v roce 1986 zvolený prezident Socialistické republiky Srbsko Slobodan Milošević. V tomtéž roce vydala Srbská akademie věd a umění (SANU) Memorandum, které kritizovalo decentralizační procesy vycházející z ústavy z roku 1974 jako hybatele politického a ekonomického úpadku Srbska. Nacionalistické směřování však nelze

⁷⁴ Systém byl ve své původní formě představen již v roce 1971, většina pravomocí však připadala Titovi až do jeho smrti.

⁷⁵ Od roku 1988 již nebyl předseda Svazu komunistů Jugoslávie členem Předsednictva.

⁷⁶ Hladký, L. Bosna a Hercegovina – Historie nešťastné země. Brno: Doplněk. 1996. ISBN 80-85765-61-6. s. 109 – 110.

přisuzovat pouze Srbům, neboť stejnou cestou se vydala i většina ostatních republik; především Chorvatsko a Slovinsko začínalo čím dál více pociťovat separatistické tendence.

V Bosně se začaly nacionalistické nálady projevovat o něco později, což bylo zapříčiněno jednak místní multietnicitou, ale také konzervativními postoji tehdejšího Titovi dlouhodobě loajálnímu vedení, jehož členem byl mezi jinými také prezident olympijského organizačního výboru Branko Mikulić. Nicméně již od roku 1983 čeril místní vody budoucí prezident nezávislé Bosny a Hercegoviny, muslimský intelektuál Alija Izetbegović, autor Islámské deklarace, v níž popisoval nezbytnost začlenění islámských tradic do správy země. To bylo v tehdy stále socialistické republice nepřijatelné a dovedlo Izetbegoviće spolu s několika dalšími intelektuály před soud. Islámská deklarace nicméně vznikla už začátkem sedmdesátých let; fakt, že začala být problematická až o více než deset let později, příhodně v nejisté době, poukazuje na politickou motivaci tohoto procesu. Proti Izetbegovićově rozsudku čtrnácti let odnětí svobody⁷⁷ následně vystoupila řada intelektuálů z celé Jugoslávie, včetně srbského spisovatele Dobrici Ćosiće, jednoho z budoucích autorů Memoranda SANU.

Politické procesy se nicméně netýkaly pouze muslimských intelektuálů, souzen byl rok po Izetbegovićovi také srbský nacionalista Vojislav Šešelj a koncem osmdesátých let oťrásl celou Bosnou finanční skandál federální úrovně spojený se severozápadobosenským⁷⁸ potravinářským podnikem Agrokomerc, jehož vedení – především ředitel Fikret Abdić⁷⁹ – bylo obviněno z finančních machinací v řádech miliard dinárů stojících za ekonomickou destabilizací země a částečně i federace. Branku Mikulićovi se přitom jen dva roky před soudním procesem, v roce 1986, podařilo snížit inflaci v Jugoslávii o úctyhodných 20 %, což ovšem aféra Agrokomerc zcela znehodnotila.⁸⁰

Poslední předválečné roky lze tedy zhodnotit jako velice dramatické, plné nejistoty, politických bojů, korupčních kauz a sílících projevů hospodářské i společenské krize.

⁷⁷ Izetbegović byl propuštěn po pěti letech.

⁷⁸ Agrokomerc sídlil ve městě Velika Kladuša nedaleko Bihaće.

⁷⁹ Abdić byl nakonec odsouzen na pouhé čtyři roky, neboť soud vrcholil v kritickém roce 1989. V následujícím, ještě kritičtějším roce se Abdić odvolal, byl sprostěn viny a vrátil se na post ředitele Agrokomerce.

⁸⁰ Hladký, L. Bosna a Hercegovina – Historie nešťastné země. Brno: Doplněk. 1996. ISBN 80-85765-61-6. s. 110 – 120.

4.1.2. Poválečné období

Bezprostředně po konci války na konci roku 1995 se Bosna a Hercegovina vedle obrovských ztrát na životech potýkala především s vysídlením více než poloviny⁸¹ svých obyvatel uvnitř i vně země. Zatímco podle cenzu z roku 1991 obývalo republiku 4 377 033 lidí,⁸² odhad počtu obyvatel z roku 1996 je 3 645 000,⁸³ tedy téměř o tři čtvrtě milionu méně. První a zatím jediný poválečný census z roku 2013 poukazuje s 3 531 159⁸⁴ obyvateli na dále klesající tendenci, současný stav je odhadován na méně než tři miliony dvě stě tisíc.⁸⁵

Velikým problémem byla také obrovská devastace domovů i kulturního dědictví a finanční závislost na externích aktérech. Stát neměl prostředky svým válkou zasaženým občanům nabídnout finanční ani materiální pomoc a ekonomický sektor se stal hřištěm několika jednotlivců. V zemi byly minimální pracovní příležitosti a ztráta jistot a válečné trauma měly skličující dopady na společnost. Především se ale místní, doposud zvyklí na život v multietnické komunitě, potýkali s krizí identity; ačkoliv „jugoslávství“ téměř neexistovalo již několik let před válkou, situace nezávislé republiky konstituované ze tří vzájemně více či méně znepřátelených národů představovala nemalou výzvu. Zranitelnost, případně až vykořeněnost mnoha občanů post-daytonské Bosny je snadným prostředkem, jak traumatizované národy ještě více znesvářit, což je modem operandi mnoha místních politických aktérů dodnes.

Repatriční procesy⁸⁶ se setkaly s minimálním úspěchem⁸⁷ z důvodu totální destrukce původního sociálního a kulturního prostředí a daytonského rozdělení země na dvě v podstatě animózní entity. Odliv především mladých lidí nadále pokračuje

⁸¹ Žíla, O. „Jedna si jedina moja domovina?“. etno-demografické proměny Bosny a Hercegoviny v letech 1945-2013. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2014. s. 175. ISBN 978-80-7308-523-0.

⁸² Demografija 2023. Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine [online]. [cit. 2025-05-08] Dostupné z: https://bhas.gov.ba/data/Publikacije/Bilteni/2024/DEM_00_2023_TB_1_BS.pdf

⁸³ Demografija 2005. Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine [online]. [cit. 2025-05-08] Dostupné z: https://bhas.gov.ba/data/Publikacije/Bilteni/2005/DEM_00_2004_TB_1_BS.pdf

⁸⁴ Demografija 2023. Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine [online]. [cit. 2025-05-08] Dostupné z: https://bhas.gov.ba/data/Publikacije/Bilteni/2024/DEM_00_2023_TB_1_BS.pdf

⁸⁵ Bosnia and Herzegovina. World Health Organization [online]. [cit. 2025-05-08] Dostupné z: <https://data.who.int/countries/070>

⁸⁶ Proces řízeného návratu osoby do místa jejího původu, v tomto smyslu do místa jejího pobytu v předválečném období

⁸⁷ Žíla, O. „Jedna si jedina moja domovina?“. etno-demografické proměny Bosny a Hercegoviny v letech 1945-2013. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2014. ISBN 978-80-7308-523-0.

a Světová zdravotnická organizace odhaduje, že do roku 2050 klesne populace v Bosně a Hercegovině o více než 20% na 2,455,167.⁸⁸

Země je i třicet let po konci války stále pod částečnou kontrolou Vysokého představitele,⁸⁹ jehož úlohou je dohled nad implementací Daytonské mírové dohody a k jehož jmenování dochází zcela vně Bosny a Hercegoviny.⁹⁰ Tento post byl původně koncipován jako dočasné poválečné řešení předcházející soběstačné demokracii, neboť už z principu stojí systém uzavřených etnických kolektivů koordinovaných externím úřadem v cestě efektivní demokracii. V současné době ale stále nic nenasvědčuje tomu, že by měl být koncept opuštěn, neboť je v praxi stále dokazováno, že je nezbytný k vyřešení mnoha politických sporů na národnostní, resp. mezientitní úrovni, a mezinárodní komunitě vyhovuje udržovat „stabilokracii“⁹¹ spíše než se zabývat rizikem, které by rozpuštění této instituce mohlo vyvolat.

Momentální konsociační demokracie, kdy je moc v zemi úměrně rozdělena mezi Bosňáky, Chorvaty a Srby, de iure porušuje Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod,⁹² neboť znemožňuje komukoliv mimo tyto tři etnické skupiny kandidaturu do Předsednictva kontrolujícího všechny občany země. I přesto, že je v zemi pluralitní politický systém a tržní ekonomika, o funkční demokracii lze mluvit jen stěží.

⁸⁸ Bosnia and Herzegovina. World Health Organization [online]. [cit. 2025-05-08] Dostupné z: <https://data.who.int/countries/070>

⁸⁹ Úřad vysokého představitele pro Bosnu a Hercegovinu, anglicky známý jako Office of the High Representative in Bosnia and Herzegovina. V současnosti (květen 2025) je v této funkci Christian Schmidt.

⁹⁰ Jeho dosazování je v rukou Rady pro implementaci míru a Rady bezpečnosti OSN.

⁹¹ Lippman, P. *Surviving the peace: The Struggle for Postwar Recovery in Bosnia-Herzegovina*. Vanderbilt University Press. 2019. ISBN 9780826522634. s. 262.

⁹² Dle rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 22. 12. 2009, případy č. 27996/06 a 34836/06.

4.2. Proměny olympijských objektů a jejich současný stav

Výstavba olympijské infrastruktury, vznik nových objektů i revitalizace či uspíšení výstavby objektů již existujících či v procesu realizace měla na podobu Sarajeva bez pochybností zásadní vliv. Tento zásah se s odstupem času projevil jako dobře naplánovaný, nicméně na novou, moderní tvář města měla drtivý dopad následující válka. Řada objektů po ní byla obnovena, mnoho z nich se ale po ničivém běsnění již nevzpamatovalo.

4.2.1. Bjelašnica

Pohoří Bjelašnica se během války stalo základnou pro bosenskosrbské ostřelovače. Místní olympijské zařízení bylo zničeno a okolní lesy jsou stále silně zaminované.⁹³

Dnes vyrůstá v okolí úpatí Bjelašnice nazvaném Babin Do veliké množství moderních hotelů, restaurací a bytových domů. Pro Sarajevany je „vlastnit byt na Bjelašnici“ jakousi formou prestiže. Na rozdíl od turističtější zaměřené Jahoriny ji totiž dnes k rekreaci využívají hlavně místní a patří k nejnavštěvovanějším horám v zemi.⁹⁴ Poskytuje možnosti vyžití v zimě i létě a platí za velmi oblíbený resort, který je nezbytně vybaven i po nejaktuálnější rekonstrukci olympijskými symboly – přeci jen má odkaz na Olympiádu, tak jako spoustu jiných olympijských zařízení, přímo v názvu: *Bjelašnica olimpijski centar*.

Obrázek č. 11 a 12 – Olympijské centrum Bjelašnica. Zdroj: autorka.

⁹³ Bjelašnica. ETO - European Tourism Organization [online]. [cit. 2025-05-05] Dostupné z: <https://europeantourismorganization.eu/locations/bjelasnica/>

⁹⁴ *Razvoj turizma na Igmanu: Daleko nam bila Bjelašnica*. 16. 5. 2024. Tacno.net [online]. [cit. 2025-05-08] Dostupné z: <https://tacno.net/razvoj-turizma-na-igmanu-daleko-nam-bila-bjelasnica/>

4.2.2. Dobrinja

Sarajevská čtvrť Dobrinja se stala základnou především pro reportéry, pro něž byl vystavěn zcela nový bytový komplex. Ten čítal celkem 8500 lůžek v 2100 bytových jednotkách a zároveň také rozšířenou občanskou vybavenost, specializovanou pro práci zástupců masmédií.⁹⁵ Vzhledem k obrovskému množství reportérů ale ani celá dobrinjská olympijská vesnička nestačila k pokrytí ubytování pro všechny, někteří z nich proto bydleli u soukromníků (především v hotelech v Ilidži).⁹⁶

Ambiciózní projekt architekta Milana Medice byl dokončen v roce 1983 v konstrukčním čase nepřesahujícím dva roky. Po Hrách byl komplex podle plánu využíván jako sídliště, v němž na konci 80. let 20. století žilo na čtyřicet tisíc obyvatel.

Během války se Dobrinja, nacházející se nejen na frontové linii, ale také nedaleko proslulé „sniper alley“ („alej sniperů“ – bosenskými Srby těžce ostřelovaný hlavní bulvár vedoucí středem Sarajeva) stala jednou z nejhůře zasažených lokalit, což je na fasádách bytových domů viditelné dodnes. Přímo zde docházelo ke střetu obou armád a post-daytonské rozdělení Bosny a Hercegoviny nakreslilo dělicí linii mezi Federací Bosny a Hercegoviny a Republikou Srbskou uvnitř Dobrinje, dnes jsou tedy části dvou z pěti jejich sousedství součástí Republiky Srbské.

Obrázek č. 13 – Dobrinja v roce 1984. Zdroj: Niebyl, D. *The Architectural Legacy of Sarajevo's '84 Winter Olympics*. 29. 8. 2020 (aktualizováno 10. 2. 2024). spomenikdatabase [online]. [cit. 2025-05-01] Dostupné z: <https://www.spomenikdatabase.org/post/the-architectural-legacy-of-sarajevo-s-84-winter-olympics>

⁹⁵ Organizing Committee (1984). Official Report of the 1984 Olympic Winter Games. Sarajevo: The Committee [online]. 1984. s. 126. [cit. 2025-04-21] Dostupné z: <https://digital.la84.org/digital/collection/p17103coll8/id/11661>

⁹⁶ Tamtéž, s. 127.

Obrázek č. 14 a 15 – Dobrinja dnes. Zdroj: autorka.

4.2.3. Hotel Holiday Inn

Ubytování členů Mezinárodního olympijského výboru včetně J. A. Samarancha a dalších prominentních návštěvníků bylo třeba řešit obzvláště na úrovni. V širším centru Sarajeva tedy započala výstavba moderního hotelu podle návrhu architekta Ivana Štrause, jehož součástí by byly kongresové haly, nejnovější zařízení a reprezentativní prostředí, což do té doby v Sarajevu žádný hotel nenabízel. Hotel byl po dvouleté stavbě otevřen v roce 1983 a jeho součástí bylo 340 pokojů a 16 apartmánů.⁹⁷ Aby byla etablace Sarajeva jakožto města světové úrovně dokonalá, uzavřel projekční tým dohodu s americkou sítí hotelů Holiday Inn, která hotelu propůjčila název a dala tak vzniknout první hotelové franšíze v historii Bosny a Hercegoviny.⁹⁸

I po Olympiádě se pyšnil hotel prestižním statusem a ten mu, ačkoli v poněkud pokřivené podobě, zůstal i během války, kdy sehrál Hotel Holiday Inn zásadní roli. V začátcích konfliktu zde proběhlo několik schůzí pod vedením vůdce bosenských Srbů Radovana Karadžiće,⁹⁹ především zde ale byli po dobu trvání války ubytováni západní novináři. Ti vzpomínají na válečné časy v Holiday Innu až sentimentálně. Válečný fotograf Paul Lowe poukázal na rozdíl života vně hotelu a uvnitř: „Bylo to surreálné. Jdete ven, něco nafotíte, kolem padají granáty. Pak jdete zpět do hotelu a tam lidé pijí kávu, vy povečeříte, občas při svíčkách, když zrovna není elektrina. A obsluhují vás číšníci v krásných oblecích.“¹⁰⁰

Hotel v této době nevyhnutelně utrpěl mnohé rány, i přes jeho umístění na sniper alley ale vyvážl z konfliktu lépe než většina sousedících staveb. Po podepsání daytonské mírové dohody sloužil Hotel Holiday Inn jako zázemí pro zástupce mezinárodních organizací.

V současné době nese hotel název Hotel Holiday, neboť mu v roce 2013 vypršela licence na užívání jména americké franšízy. V roce 2016 prošel po letitých privatizačních

⁹⁷ Organizing Committee (1984). Official Report of the 1984 Olympic Winter Games. Sarajevo: The Committee [online]. 1984. s. 127. [cit. 2025-04-21] Dostupné z: <https://digital.la84.org/digital/collection/p17103coll8/id/11661>

⁹⁸ Niebyl, D. *The Architectural Legacy of Sarajevo's '84 Winter Olympics*. 29. 8. 2020 (aktualizováno 10. 2. 2024). spomenikdatabase [online]. [cit. 2025-05-01] Dostupné z: <https://www.spomenikdatabase.org/post/the-architectural-legacy-of-sarajevo-s-84-winter-olympics>

⁹⁹ Morrison, K. *Sarajevo's Holiday Inn: Eventful past of historic hotel*. 2. 11. 2013. BBC News [online]. [cit. 2025-05-03] Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-24730400>

¹⁰⁰ Cilić, U., a Karabegović, D. *This iconic hotel survived Sarajevo's siege, but can it survive COVID-19?* 21. 7. 2020. RadioFreeEurope/RadioLiberty [online]. [cit. 2025-05-03] Dostupné z: <https://www.rferl.org/a/sarajevo-iconic-hotel-survived-a-siege-can-it-survive-a-pandemic/30737099.html>

tahanicích kompletní rekonstrukcí, jejímž účelem sice byla modernizace, ale nikoliv po vizuální stránce. Cílem naopak bylo co nejvíce se přiblížit jeho někdejší roli. „Hotel je symbolem olympijské éry, která byla velmi důležitá pro zemi a pro hlavní město. Chtěli jsme zachovat původní vzhled, protože je symbolický a dobře známý,“ okomentovala volbu způsobu rekonstrukce Fatima Alefendić, výkonná manažerka prodeje a marketingu hotelu.¹⁰¹ Hotel je kanárkově žlutý jako podle Štrausova původního návrhu a na jeho fasádě se hrdě skví pahuljica doprovázená olympijskými kruhy.

Obrázek č. 16 a 17 – Hotel Holiday Inn po výstavbě a během války. Zdroj: Niebyl, D. *The Architectural Legacy of Sarajevo's '84 Winter Olympics*. 29. 8. 2020 (aktualizováno 10. 2. 2024). spomenikdatabase [online]. [cit. 2025-05-01] Dostupné z: <https://www.spomenikdatabase.org/post/the-architectural-legacy-of-sarajevo-s-84-winter-olympics>

¹⁰¹ Porter, L. *A Bosnian survivor: The reinvention of Sarajevo's Holiday Inn*. 3. 11. 2017. CNN travel [online]. [cit. 2025-04-14] Dostupné z: <https://edition.cnn.com/travel/article/sarajevo-holiday-inn/>

Obrázek č. 18 – Hotel Holiday Inn dnes. Zdroj: autorka.

4.2.4. Igman

4.2.4.1. Malo Polje: skokanské můstky

Pro účely Olympiády byly na plošině Malo Polje hory Igman vystavěny v letech 1979 až 1982 dva skokanské můstky s konstrukčními body¹⁰² 90 a 112 metrů.¹⁰³ Úspěch této disciplíny byl v rámci XIV. ZOH nevídaný a v regionu vzbudil u mnoha mladých zájem o skoky na lyžích, což umožnilo můstkům a přidruženým objektům na plošině Malo Polje naplnovat svůj účel i po konci Her.

Začátek války ale rychle proměnil lokaci ve frontovou linii. Ke konci války se v bývalé rozhodčí věži usídlily jednotky UNPROFORu.¹⁰⁴

¹⁰² Konstrukční bod můstku označuje jeho velikost. Čím větší je číslo, tím větší je můstek a tím pádem i možná délka doskoku.

¹⁰³ Tři další, malé můstky byly zcela zničeny během války.

¹⁰⁴ UNPROFOR (United Nations Protection Force) byla mírová operace OSN na území Jugoslávie v letech 1992 až 1995.

Obrázek č. 19 – dodnes stále čitelný nápis UN (OSN) na stěně rozhodčí věže na plošině Malo Polje hory Igman. Zdroj: Bennetts, M. *The Olympic ski jumps and former Hotel Igman in Bosnia and Herzegovina*. 1. 3. 2019. Kathmandu & Beyond [online]. [cit. 2025-05-02] Dostupné z: <https://www.kathmanduandbeyond.com/olympic-ski-jumps-hotel-igman-bosnia-herzegovina/>

Po válce se do oblasti znovu vrátil život, i když v podstatně menší míře než během olympijských let. Malo Polje a okolí skokanských můstků je dnes oblíbeným místem pro pikniky nebo rodinné výlety a v zimě pro sjezdové lyžování či bobování. Dvousedadlová lanovka a dětské vleky jsou funkční.

V roce 2016 proběhla v opštině¹⁰⁵ Hadžići, pod kterou Malo Polje spadá, diskuze o možnosti výstavby malého skokanského můstku o konstrukčním bodu 25 metrů, především pro účely tréninku mládeže.¹⁰⁶ I přesto, že se k návrhu kladně vyjádřil i architekt původních olympijských můstků Janez Gorišek,¹⁰⁷ plán do dnešního dne nijak nepostoupil.

¹⁰⁵ Opština je v Bosně a Hercegovině územní správní celek odpovídající zhruba české obci s rozšířenou působností.

¹⁰⁶ *SAN SE OSTVARUJE: Otac olimpijskih skakaonica na Igmanu stiče u Sarajevu*. 13. 6. 2016. 6yka [online]. [cit. 2025-05-02] Dostupné z: <https://6yka.com/kultura-i-zabava/san-se-ostvaruje-otac-olimpijskih-skakaonica-na-igmanu-stiče-u-sarajevu/>

¹⁰⁷ Původní olympijské můstky navrhl Janez Gorišek se svým bratrem Vladem.

Obrázek č. 20 – Skokanské můstky na Igmanu na dobové fotografii. Zdroj: Niebyl, D. *The Architectural Legacy of Sarajevo's '84 Winter Olympics*. 29. 8. 2020 (aktualizováno 10. 2. 2024). spomenikdatabase [online]. [cit. 2025-05-01] Dostupné z: <https://www.spomenikdatabase.org/post/the-architectural-legacy-of-sarajevo-s-84-winter-olympics>

Obrázek č. 21 – Skokanské můstky na Igmanu na dobové fotografii. Zdroj: Redžić B. *Za ZOI se u šest godina desio infrastrukturni preporod, sada ni 15 godina nije dovoljno za jednu zgradu* 6. 2. 2024. Klix.ba [online]. [cit. 2025-05-01] Dostupné z: <https://www.klix.ba/vijesti/bih/za-zoi-se-u-sest-godina-desio-infrastrukturni-preporod-sada-ni-15-godina-nije-dovoljno-za-jednu-zgradu/240202016>

Obrázek č. 22 – Skokanské můstky na Igmanu dnes. Lanovka je plně funkční. Zdroj: autorka.

Obrázek č. 23 – Stupně vítězů pod skokanskými můstky na plošině Malo polje hory Igman. Traduje se o nich, že během války zde bosenští Srbové popravovali Bosňáky, čemž odpovídá množství děr po kulkách viditelné na fotografii. Zdroj: Johansson, H. *Igman Olympic Jumps*. 4. 6. 2015. Atlas Obscura [online]. [cit. 2025-05-02] Dostupné z: <https://www.atlasobscura.com/places/igman-olympic-jumps>.

Obrázek č. 24 – Stupně vítězů prošly rekonstrukcí. Zdroj: autorka.

4.2.4.2. Veliko Polje: Hotel Igman

Vystaven byl mezi lety 1981 a 1983. Tento hotel s kapacitou přes pět set lůžek navrhl architekt Ahmed Džuvic jako olympijskou vesnici „B”.¹⁰⁸ Hotel Igman se nachází na stejnojmenné hoře, která byla dějištěm pro lyžařské disciplíny, a mimo ubytování nabízel také výčet služeb.¹⁰⁹ Během Her byl hotel a jeho bezprostřední okolí i přes svou zcela odlehlou lokalitu centrem společenského dění a jedním z nejpoblíbenějších míst celých ZOH. Od konce Her až do začátku války byl Hotel Igman jako prestižní ubytování nadále populární destinací pro lyžaře nejen z celé Jugoslávie, ale i Evropy.

Ihned s nástupem války se ale oblast stejně jako Malo Polje proměnila ve frontovou linii a v Hotelu Igman došlo v roce 1993 k požáru. V posledních letech války se jeho ruiny staly zásobovací základnou pro vojáky OSN.¹¹⁰

¹⁰⁸ V olympijském období bylo ke stavbě referováno spíše jako k „Olympijské vesnici Igman“, název „Hotel Igman“ je relevantnější pro post-olympijské období.

¹⁰⁹ The Olympic Studies Centre. (2018). *Olympic Winter Games Villages from Oslo 1952 to PyeongChang 2018*. s. 30. [online]. [cit. 2025-04-21] Dostupné z: <https://stillmed.olympic.org/media/Document%20Library/OlympicOrg/Factsheets-Reference-Documents/Games/Villages/Reference-document-Olympic-Winter-Games-Villages.pdf>

¹¹⁰ Niebyl, D. *The Architectural Legacy of Sarajevo's '84 Winter Olympics*. 29. 8. 2020 (aktualizováno 10. 2. 2024). spomenikdatabase [online]. [cit. 2025-05-01] Dostupné z: <https://www.spomenikdatabase.org/post/the-architectural-legacy-of-sarajevo-s-84-winter-olympics>

Tak jako v případě většiny olympijských objektů, ani brutalistický kolos se k plnění svého původního účelu již nikdy nevrátil. V současné době chátrá a využíván je pouze jako plátno pro malíře graffiti. Hotel Igman doplácí mimo jiné na to, že je umístěn na rozhraní obou entit Bosny a Hercegoviny, tedy mezi Federací Bosny a Hercegoviny a Republikou Srbskou. Není zcela transparentní, komu přesně vlastnictví náleží a kdo za stavbu zodpovídá (i přestože oficiálně spravuje objekt KJP ZOI '84). Kromě toho je ale rekonstrukce takového typu objektu natolik finančně náročná, že se případnému investorovi vyplatí postavit hotel nový, spíše než riskovat přestavbu čtyřicet let staré ruiny v odlehlé horské oblasti. A zatímco v případě rekonstrukce se jedná „pouze“ o investiční riziko, v případě demolice je nulová návratnost zjevná. Vyhledky Hotelu Igman jsou tedy poměrně snadno odvoditelné – na svém místě bude s největší pravděpodobností upadat ještě mnoho let.

I přesto, že okolí hotelu samotného notoricky zeje prázdnotou, níže položená oblast plošiny Veliko Polje je oblíbeným místem Sarajevanů pro pikniky a procházky.

Obrázek č. 25 – Olympijská vesnice Igman, dnes lépe známá jako Hotel Igman, krátce po výstavbě. Zdroj: Redžić B. *Za ZOI se u šest godina desio infrastrukturni preporod, sada ni 15 godina nije dovoljno za jednu zgradu* 6. 2. 2024. Klix.ba [online]. [cit. 2025-05-01] Dostupné z: <https://www.klix.ba/vijesti/bih/za-zoi-se-u-sest-godina-desio-infrastrukturni-preporod-sada-ni-15-godina-nije-dovoljno-za-jednu-zgradu/240202016>

Obrázek č. 26, 27 a 28 – Hotel Igman dnes. Zdroj: autorka.

4.2.5. Jahorina

Pohoří Jahorina bylo oblíbenou sportovní destinací již od konce devatenáctého století a od osmdesátých let století dvacátého zde probíhaly lyžařské závody mezinárodního formátu.¹¹¹ Pro účely XIV. ZOH tedy nebylo potřeba zdejší infrastrukturu budovat od základů a k ubytování, především novinářů, posloužil Hotel Jahorina architekta Vinko Jurika z roku 1975. Svůj účel plnil i po Olympiádě až do začátku války. Během ní sloužil jako azyl pro uprchlíky a lidi bez domova, v roce 1995 v něm ale nešťastnou náhodou vypukl požár, konce války se tedy ve zdraví nedožil. Jeho ruiny

¹¹¹ Istorija skijanja na Jahorini. Olimpijski centar Jahorina. [online]. [cit. 2025-05-05] Dostupné z: <https://www.oc-jahorina.com/istorija-skijanja-na-jahorini/>

zůstaly na místě až do roku 2020, kdy byly zdemolovány, aby na jejich místě vyrostl nový luxusní resort, k čemuž zatím nedošlo.¹¹²

Obrázek č. 29 a 30 – Hotel Jahorina během Olympiády a před demolicí v roce 2020. Zdroj: Niebyl, D. *The Architectural Legacy of Sarajevo's '84 Winter Olympics*. 29. 8. 2020 (aktualizováno 10. 2. 2024). spomenikdatabase [online]. [cit. 2025-05-05] Dostupné z: <https://www.spomenikdatabase.org/post/the-architectural-legacy-of-sarajevo-s-84-winter-olympics>

¹¹² Niebyl, D. *The Architectural Legacy of Sarajevo's '84 Winter Olympics*. 29. 8. 2020 (aktualizováno 10. 2. 2024). spomenikdatabase [online]. [cit. 2025-05-01] Dostupné z: <https://www.spomenikdatabase.org/post/the-architectural-legacy-of-sarajevo-s-84-winter-olympics>

Hotel Vučko architekta Zlatka Ugljena byl na Jahorině postaven pro účely Olympiády v roce 1983. Ani ten však válku nepřežil a po jejím konci byl zdemolován. Na jeho místě byl v roce 2008 postaven hotel zcela nový, se svým předchůdcem však sdílející pouze jméno.

V současnosti je Jahorina, taktéž nesoucí název „Olimpijski centar“, oblíbenou zimní i letní destinací hlavně pro turisty, neboť pro místní je méně finančně příznivá než resort na Bjelašině.

4.2.6. Stadion Koševo

Stadion Koševo ve stejnojmenné sarajevské čtvrti byl vystaven již v roce 1947, následně pak renovován v roce 1966 a pro účely olympiády ještě v roce 1983. Jeho hlavní rolí během Her bylo hostění zahajovacího ceremoniálu.

Během války zde probíhala pravidelná fotbalová utkání, v souladu s filozofií Sarajevanů během obléhání, že život musí pokračovat dále navzdory nepříznivé situaci. Hřiště v okolí stadionu se během tohoto období proměnila v improvizované hřbitovy pro oběti války.¹¹³

Válečné jizvy stadionu byly ošetřeny hned v roce 1996, kdy proběhla komplexní rekonstrukce, financovaná mimo jiné Mezinárodním olympijským výborem, a ještě ten rok se konala na stadionu pod záštitou Mezinárodní amatérské atletické federace (nejvyšší světová organizace řídící atletiku, dnes známá jako Světová atletika) první poválečná sportovní událost, Solidarity Sarajevo '96, které se zúčastnilo padesát tisíc návštěvníků. I přesto, že mnoho zahraničních atletů ze strachu nedorazilo, jednalo se o klíčový moment v reestablishmentu statusu města. „Jsme tady, abychom lidem Sarajeva dali najevo, že jsme na ně nezapomněli,“ prohlásil tehdy americký skokan do výšky Charles Austin.¹¹⁴

Atleti a novináři byli ubytováni v Hotelu Holiday Inn, tou dobou jediném obyvatelném hotelu ve městě. Juan Antonio Samaranch, který se v únoru 1984 s městem loučil slovy „Doviđenja, drago Sarajevo!“ („Na viděnou, drahé Sarajevo!“), z důvodu

¹¹³ Niebyl, D. *The Architectural Legacy of Sarajevo's '84 Winter Olympics*. 29. 8. 2020 (aktualizováno 10. 2. 2024). spomenikdatabase [online]. [cit. 2025-05-01] Dostupné z: <https://www.spomenikdatabase.org/post/the-architectural-legacy-of-sarajevo-s-84-winter-olympics>

¹¹⁴ Wilkinson, T. *Rising from the ashes: The guns are silent now as Sarajevo seeks to reclaim lost Olympic spirit*. 10. 9. 1996. Los Angeles Times [online]. [cit. 2025-05-02] Dostupné z: <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1996-09-10-sp-42232-story.html>

nemoci nakonec nedorazil, zahájení události se nicméně zúčastnil tehdejší prezident Bosny a Hercegoviny Alija Izetbegović i prezident Mezinárodní amatérské atletické federace Primo Nebiolo.¹¹⁵ Ten zahájil událost slovy: „Vítej zpět, Sarajevo. Vítej zpět ve světové atletice! Vítej zpět ve světovém sportu!“

Zúčastnění atleti soutěžili bez nároku na jakoukoliv finanční nebo materiální výhru.¹¹⁶

Následně se stadion vrátil ke svému původnímu účelu dějiště sportovních událostí, především pak fotbalových utkání, což je aktuální dodnes. V roce 2004 byl přejmenován na Olimpijski stadion Asim Ferhatović - Hase, na počest legendárního hráče FK Sarajevo.

V roce 1997 vystoupil na stadionu Koševo tehdejší papež Jan Pavel II.¹¹⁷ a v roce 2015 papež František.¹¹⁸

Obrázek č. 31 – Stadion Koševo během zahajovacího ceremoniálu XIV. Zimních olympijských her. Zdroj: Niebyl, D. *The Architectural Legacy of Sarajevo's '84 Winter Olympics*. 29. 8. 2020 (aktualizováno 10. 2. 2024). [spomenikdatabase \[online\]. \[cit. 2025-05-01\]](https://www.spomenikdatabase.org/post/the-architectural-legacy-of-sarajevo-s-84-winter-olympics) Dostupné z: <https://www.spomenikdatabase.org/post/the-architectural-legacy-of-sarajevo-s-84-winter-olympics>

¹¹⁵ *Sarajevo 's Stadium is almost ready for September 9 Solidarity Meeting*. IAAF [online]. [cit. 2025-05-02] Dostupné z internetového

archivu: <https://web.archive.org/web/19970223020808/http://www.iaaf.org/news/sarajevo/6.html>

¹¹⁶ Reineri, G. *Welcome Back, Sarajevo!* IAAF [online]. [cit. 2025-05-02] Dostupné z internetového archivu: <http://web.archive.org/web/19970223015230/http://www.iaaf.org/news/sarajevo.html>

¹¹⁷ Hadžiahmetović, J. *Papa u Sarajevu 1997. godine*. 12. 4. 2016. N1 [online]. [cit. 2025-05-02] Dostupné z: <https://n1info.ba/vijesti/a90620-papa-u-sarajevu-1997-godine/>

¹¹⁸ *Apostolic Journey of the Holy Father to Sarajevo (Bosnia and Herzegovina)*. 6. 6. 2015. Vatican.va [online]. [cit. 2025-05-02] Dostupné z: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/travels/2015/outside/documents/papa-francesco-sarajevo-2015.html>

Obrázek č. 32 – Stadion Koševo v současnosti během fotbalového zápasu. Zdroj: Niebyl, D. *The Architectural Legacy of Sarajevo's '84 Winter Olympics*. 29. 8. 2020 (aktualizováno 10. 2. 2024). spomenikdatabase [online]. [cit. 2025-05-01] Dostupné z: <https://www.spomenikdatabase.org/post/the-architectural-legacy-of-sarajevo-s-84-winter-olympics>

4.2.7. Mojnilo

Pro ubytování sportovců se původně počítalo se studentskými kolejemi ve čtvrti Nedžarići v sarajevské opštině Novi Grad. K těm byla pro tyto účely přistavena budova s tisícem lůžek, nicméně ani tak nenabízely koleje dostatečnou kapacitu jak pro ubytování samotné, tak pro poskytování potřebných služeb. Z rozšiřování stávajících staveb v Nedžarići se tedy plán, stejně jako k tomu došlo v případě sousední Dobrinji, přesunul k výstavbě zcela nového rezidenčního komplexu – hlavní olympijské vesničky „A“, pro níž byla zvolena s Nedžarići sousedící čtvrť Mojnilo. Po olympijských hrách bylo využití komplexu naplánováno jako sídliště pro Sarajevany.

Architektonický návrh vypracoval architekt dobrinjské olympijské zástavby Milan Medić i pro Mojnilo a stavební práce na bytových jednotkách i občanské vybavenosti zde započaly v červenci 1982, přičemž dokončeny byly již o čtrnáct měsíců později. Kapacita byla 2250 lidí v celkem 639 jednotkách. V místě operovala kyvadlová doprava, která sloužila k přepravě ubytovaných do olympijských zařízení.¹¹⁹

¹¹⁹ The Olympic Studies Centre. (2018). *Olympic Winter Games Villages from Oslo 1952 to PyeongChang 2018*. s. 29. [online]. [cit. 2025-04-21] Dostupné z: <https://stillmed.olympic.org/media/Document%20Library/OlympicOrg/Factsheets-Reference-Documents/Games/Villages/Reference-document-Olympic-Winter-Games-Villages.pdf>

Po Hrách se olympijská vesnička podle plánu proměnila v sídliště. S příchodem války se stalo Mojmiło, stejně jako sousední Dobrinja, obětí střetu obou armád a bylo značně poškozeno.

Obrázek č. 33 – Olympijská vesnička Mojmiło těsně po vybudování.

Zdroj: Arhitektura i urbanizam: časopis za arhitekturu, urbanizam, primenjenu umetnost i industrijsko oblikovanje. Organ Saveza društava arhitekata Srbije, Urbanističkog saveza Srbije i Udruženja likovnih umetnika primenjenih umetnosti i dizajnera Srbije. Bělehrad. Ročník 24 (1984), číslo 94-95.

Obrázek č. 34 – Olympijská vesnička Mojmiło dnes. Zdroj: autorka.

Během začátku bojů v létě 1992 probíhaly Letní olympijské hry v Barceloně. V rámci solidarity se město Barcelona spolu s jeho obyvateli a Španělským olympijským výborem rozhodli poskytnout Sarajevanům humanitární pomoc, která pokračovala i v průběhu války a po jejím konci vyvrcholila financováním rekonstrukce města v celkové výši 2,3 milionu euro, přičemž se soustředila mimo jiné právě na revitalizaci Mojmila.¹²⁰ Zároveň španělská metropole označila Sarajevo za svůj jedenáctý distrikt, což mělo význam nejen symbolický, ale vzhledem ke koordinaci pravidelné pomoci i praktický.¹²¹

Od roku 2000 je Barcelona partnerským městem Sarajeva.

Obrázek č. 35 – Centrální náměstí Mojmila nese příznačný název Trg Barcelone. Po teroristickém útoku, který Barcelona utrpěla v srpnu 2017, namalovala sarajevská umělecká skupina Obojena Klapa na jeden z obytných domů mural se vzkazem „Barcelona, Sarajevo está contigo“ („Barcelono, Sarajevo je s tebou“). Zdroj: autorka.

¹²⁰ Solidarity with Sarajevo. Olympics.com [online]. [cit. 2025-05-01] Dostupné z: <https://www.olympics.com/ioc/news/solidarity-with-sarajevo>

¹²¹ Barcelona. WAKE UP, EUROPE! [online]. [cit. 2025-05-01] Dostupné z: <https://wakeupeurope.ba/shop/barcelona/>

Obrázek č. 36 a 37 – Pahuljica u vstupu do olympijské vesničky Mojmilo během Olympiády a během války. Zdroj: Agence France Presse / Stoddart, T. (Getty); Niebyl, D. *The Architectural Legacy of Sarajevo's '84 Winter Olympics*. 29. 8. 2020 (aktualizováno 10. 2. 2024). spomenikdatabase [online]. [cit. 2025-05-01] Dostupné z: <https://www.spomenikdatabase.org/post/the-architectural-legacy-of-sarajevo-s-84-winter-olympics>

Obrázek č. 38 – Pahuljica u vstupu do olympijské vesničky Mojmilo dnes. Zdroj: autorka.

Obrázek č. 39 a 40 – Ulice Olympijská a náměstí Sarajevské olympiády v bývalé olympijské vesničce Mojnilo. Zdroj: autorka.

4.2.8. Centrum Skenderija

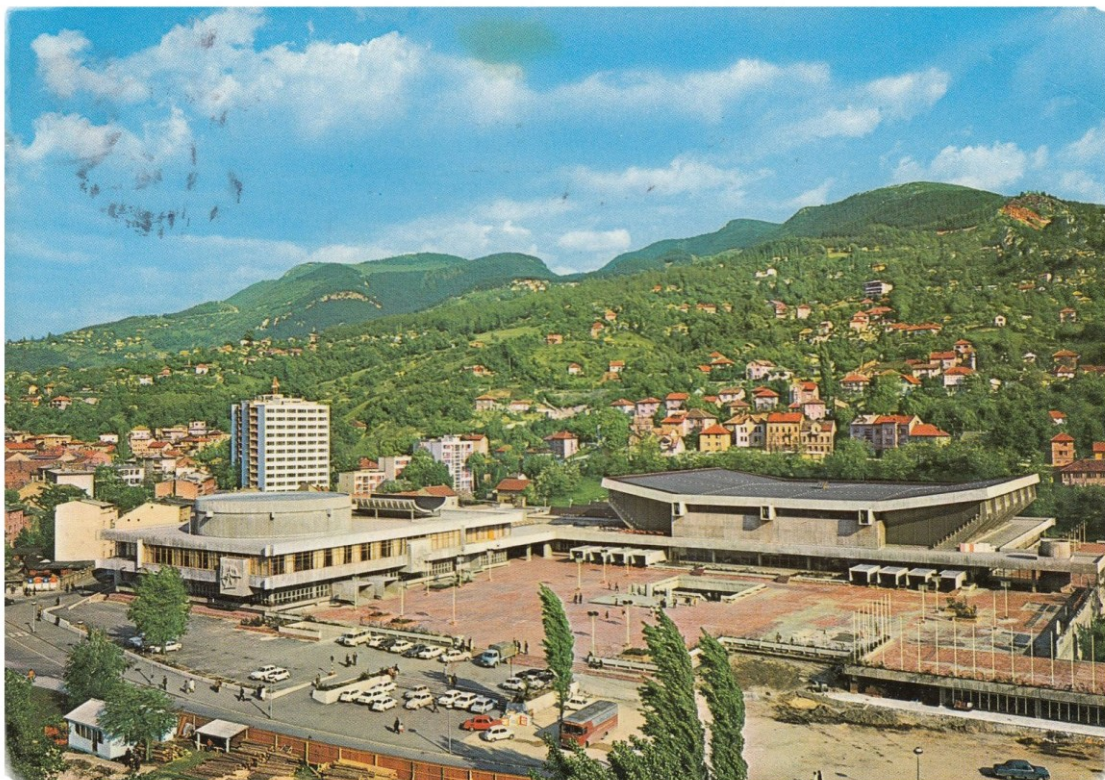
Modernistický komplex Skenderija Centar na břehu řeky Miljacky byl v Sarajevu postaven již v sedmdesátých letech 20. století, pro účely Olympiády byl nicméně rozšířen. Skládá se ze tří budov – hlavní budovy (dnes známé jako haly Mirzy Delibašiće¹²²), sportovní haly (dnes Ledena dvorana – Ledová hala) a Domu mládeže (Dom mladih). Do hlavní budovy bylo situováno Hlavní tiskové centrum, které poskytovalo technické zázemí více než sedmi stům novinářům. To bylo otevřeno 24 hodin denně a zajišťovalo mimo jiné distribuci rozličných tiskových materiálů, jako byly například brožury či informační letáky o jednotlivých disciplínách, sportovních týmech a federacích, olympijských výborech či o Sarajevu a Jugoslávii. Centrum pro koordinaci a organizaci tiskových konferencí bylo ustanoveno v přilehlém Domě mládeže.¹²³

Během války bylo Centrum Skenderija silně poškozeno, především pak Dům mládeže. OSN využívalo nezdemolované prostory ke zprostředkovávání humanitární pomoci. První vlna rekonstrukce, v jejímž rámci bylo v podzemí pod komplexem naplánováno a posléze i vystaveno obchodní centrum, započala v roce 2000. Ani po několika letech nicméně nebyla dokončena a v roce 2012 se pod nápoem sněhové závěje zřítily střecha sportovní haly. Druhá vlna rekonstrukce, včetně opravy zřícené střechy, se rozeběhla v roce 2016 a dnešní podoba komplexu je téměř identická s tou z olympijské éry. Nyní slouží Skenderija ke sportovním i kulturním akcím a hostí galerii současného umění.¹²⁴

¹²² Mirza Delibašić byl bosňácký basketbalista působící v 70. a 80. letech 20. století v jugoslávské reprezentaci.

¹²³ Organizing Committee (1984). Official Report of the 1984 Olympic Winter Games. Sarajevo: The Committee [online]. 1984. s. 130. [cit. 2025-04-24] Dostupné z: <https://digital.la84.org/digital/collection/p17103coll8/id/11661>

¹²⁴ Niebyl, D. *The Architectural Legacy of Sarajevo's '84 Winter Olympics*. 29. 8. 2020 (aktualizováno 10. 2. 2024). spomenikdatabase [online]. [cit. 2025-05-01] Dostupné z: <https://www.spomenikdatabase.org/post/the-architectural-legacy-of-sarajevo-s-84-winter-olympics>

Obrázek č. 41 – Dobová pohlednice zobrazující komplex Skenderija. Zdroj: Niebyl, D. *No Return Address: Unearthing Yugoslavia from Old Postcards [Pt. 2]*. 25. 5. 2023. spomenikdatabase [online]. [cit. 2025-05-01] Dostupné z: <https://www.spomenikdatabase.org/post/no-return-address-unearthing-yugoslavia-from-old-postcards-pt-2>

Obrázek č. 42 a 43 – Komplex Skenderija dnes. Zdroj: autorka.

4.2.9. Trebević

Výstavba bobové dráhy na Trebevići započala v roce 1977. Záměrem bylo koncipovat ji tak, aby byla dobře dostupná pro návštěvníky a umožnila jim tak sledovat závody z bezprostřední blízkosti, což se architektovi Gorazdovi Bučarovi povedlo. Projekt byl dokončen v roce 1982 a toho času se jednalo o jednu z nejrychlejších bobových drah na světě.

Po olympiádě byla dráha využívána pro svůj původní účel v několika dalších soutěžích, se začátkem války se ale Trebević stal frontovou linií. Nechvalně známou novou rolí bobové dráhy se stala funkce základny útočných pozic pro dělostřeleckou palbu bosenských Srbů. Nedlouho po válce se stala oblíbeným místem malířů graffiti a brzy se renomovala jako vůbec nejznámější relikv XIV. ZOH lákající mnoho turistů, především urbexerů,¹²⁵ z celého světa.

Obrázek č. 44 – Bobová dráha na Trebevići během XIV. Zimních olympijských her. Zdroj: Niebyl, D. *The Architectural Legacy of Sarajevo's '84 Winter Olympics*. 29. 8. 2020 (aktualizováno 10. 2. 2024). spomenikdatabase [online]. [cit. 2025-05-01] Dostupné z: <https://www.spomenikdatabase.org/post/the-architectural-legacy-of-sarajevo-s-84-winter-olympics>

¹²⁵ Urbex, z anglického „urban exploration“, volně přeloženo jako prozkoumávání moderních ruin, je infiltrace do typicky opuštěných, člověkem vytvořených objektů, které většinou nejsou oficiálně otevřené veřejnosti.

Obrázek č. 45 – Bobová dráha na Trebevići dnes. Zdroj: autorka.

Lanová dráha vedoucí z centra Sarajeva na Trebević, jež byla důležitou součástí XIV. ZOH, byla – s pomocí Československa – původně postavena již v roce 1959 a i přes technické problémy v posledních letech funkce sloužila Sarajevanům až do války, během níž byla kompletně zničena.¹²⁶ Po více než dvaceti letech pak byla v roce 2018 zcela obnovena. Pět ze třiatřiceti kabin nese barvy olympijských kruhů – modrou, černou, červenou, žlutou a zelenou.

¹²⁶ „Sarajevska uspinjača: Vandalizam i lijepa sjećanja na sretne trenutke. 5. 11. 2017. Historijski arhiv Sarajevo [online]. [cit. 2025-05-02] Dostupné z: <https://www.arhivsa.ba/wordpress/?p=2508>

Obrázek č. 46 – Nápis „Dobro došli u Olimpijski Grad“ („Vítejte v olympijském městě“) na vrcholu Trebeviće. Do jaké míry je doplnění satirickým dílem „Enjoy Sarajevo“ od umělecké skupiny Dizajn TRIO Sarajevo záměr je námětem k diskuzi (viz kapitolu 5.2. Vnější reflexe). Zdroj: autorka.

4.2.10. Stadion Zetra

Stadion Zetra, v těsné blízkosti Stadionu Koševo, byl podle návrhu architektů Lidumila Alikalfiće a Dušana Đapy vystaven přímo pro účely XIV. olympijských her jako největší objekt svého druhu ve městě. Konstrukce v ceně miliardy jugoslávských dinárů (to Zetru činí jedním z vůbec nejdražších olympijských objektů v Sarajevu) začala ihned po získání práva hostit ZOH v roce 1978 a dokončena byla na konci roku 1982. Stadion Zetra byl otevřen v lednu 1983.

Po završení Her byla Zetra využívána ke konání kulturních i sportovních akcí. V roce 1991 zde proběhl protiválečný hudební festival „YUTEL za mir“,¹²⁷ což byla v prostorách Zetry poslední předválečná událost.¹²⁸

¹²⁷ YUTEL byl název jugoslávského televizního vysílání sídlícího v Sarajevu mezi lety 1990 a 1992.

¹²⁸ Niebyl, D. *The Architectural Legacy of Sarajevo's '84 Winter Olympics*. 29. 8. 2020 (aktualizováno 10. 2. 2024). spomenikdatabase [online]. [cit. 2025-05-01] Dostupné z: <https://www.spomenikdatabase.org/post/the-architectural-legacy-of-sarajevo-s-84-winter-olympics>

Na konci května 1992 zažehl granát dopadnuvší na Zetru z bosenskosrbských válečných pozic ničivý požár, který ji fatálně poškodil. V následujícím roce natočila sarajevská hudební kapela Aid v ruinách Zetry videoklip k písni *Help Bosnia Now*.¹²⁹

Podle příslušníka mise SFOR Davida Taylora byly během války hluboké sklepy pod Zetrou využívány jako márnice, čemuž nasvědčuje i využívání přilehlých hřišť jako hřbitovů pro oběti války (viz kapitolu 4.7.6. Stadion Koševo). Vojáci misí IFOR a SFOR¹³⁰ byli v ruinách Zetry umístěni od podepsání Daytonské mírové dohody na konci roku 1995 až do rekonstrukce haly.¹³¹

Rekonstrukce započala v roce 1997 a byla dokončena v roce 1999.¹³² Finančně se na ní podílel Mezinárodní olympijský výbor, Evropská Unie a město Barcelona. Do názvu haly bylo doplněno „Juan Antonio Samaranch“, jako pocta prezidentu Mezinárodního olympijského výboru v čase XIV. ZOH,¹³³ který se slavnostního otevření také osobně zúčastnil.¹³⁴ Současná Zetra, stále fungující mimo jiné jako kluziště, má kapacitu 12 tisíc míst¹³⁵ a kromě sportovních událostí se využívá také pro koncerty.

Obrázek č. 47 a 48 – Stadion Zetra krátce po výstavbě na konci roku 1982 (vlevo) a po zásahu granátem o deset let později (vpravo). Zdroj: *Otvoren olimpijski kompleks "ZETRA"*. 14. 12. 1982. Historia.ba [online]. [cit. 2025-04-27] Dostupné z: <https://historija.ba/d/57-otvoren-olimpijski-kompleks-zetra> ; *Zapaljena dvorana "Zetra"*. 21. 5. 1992. Historia.ba [online]. [cit. 2025-04-27] Dostupné z: <https://historija.ba/d/321-zapaljena-dvorana-zetra>

¹²⁹ Videoklip je možné shlédnout na platformě Youtube pod odkazem <https://www.youtube.com/watch?v=khqHfkuS-f8>.

¹³⁰ IFOR (The Implementation Force) a SFOR (Stabilisation Force) byly mezinárodní vojenské mise působící v Bosně a Hercegovině pod vedením NATO v letech 1995 až 1996, resp. 1996 až 2004.

¹³¹ Taylor, D. *Zetra returns to the future*. 17. 3. 1999. SFOR Informer [online]. [cit. 2025-05-02] Dostupné z: <https://www.nato.int/SFOR/cimic/zetra/t990322c.htm>

¹³² *Zapaljena dvorana "Zetra"*. 21. 5. 1992. Historia.ba [online]. [cit. 2025-04-27] Dostupné z: <https://historija.ba/d/321-zapaljena-dvorana-zetra>

¹³³ Niebyl, D. *The Architectural Legacy of Sarajevo's '84 Winter Olympics*. 29. 8. 2020 (aktualizováno 10. 2. 2024). spomenikdatabase [online]. [cit. 2025-05-01] Dostupné z:

<https://www.spomenikdatabase.org/post/the-architectural-legacy-of-sarajevo-s-84-winter-olympics>

¹³⁴ Moll, N. *An Integrative Symbol for a Divided Country? Commemorating the 1984 Sarajevo Winter Olympics in Bosnia and Herzegovina from the 1992-1995 War until Today*. 2014. Croatian Political Science Review, Vol. 51, No. 5, 2014. s. 140.

¹³⁵ Zetra Olympic Complex. Sarajevo.travel [online]. [cit. 2025-05-02] Dostupné z: <https://sarajevo.travel/en/things-to-do/zetra-olympic-complex/392>

Součástí stadionu Zetra je dnes sídlo organizace KJP ZOI '84 pokračující v činnosti organizačního výboru XIV. zimních olympijských her (viz kapitolu 5.1. Vnitřní reflexe).

Obrázek č. 49 – Sídlo organizace KJP ZOI '84 v budově stadionu Zetra. Zdroj: autorka.

Několik set metrů od stadionu Zetra se tyčí komín kotelny, na kterém jsou umístěny olympijské kruhy a sarajevská olympijská vločka pahuljica. Oba symboly byly na komín dodány až po olympiádě, v roce 1997 během začátku rekonstrukce stadionu Zetra, přičemž o deset let později bylo obnoveno jejich osvětlení.¹³⁶ Komín je při příjezdu do města ze severu zcela nepřehlédnutelný a připomíná tak návštěvníkům olympijské dědictví již při přivítání.

Obrázek č. 50 – Olympijská symbolika poblíž stadionů Koševo a Zetra. Zdroj: Hodzic, A.; Arbutina, Z. 1984 Winter Olympics: When the world came to Sarajevo. 10. 2. 2024. dw.com [online]. [cit. 2025-05-01] Dostupné z: <https://www.dw.com/en/1984-winter-olympics-when-the-world-came-to-sarajevo/a-68203443>

¹³⁶ Olimpijski znak. 8. 2. 2018. Toplane Sarajevo [online]. [cit. 2025-05-02] Dostupné z: <https://www.toplanesarajevo.ba/novost/636/olimpijski-znak>

5. Reflexe XIV. zimních olympijských her a vývoj statusu města

5.1. Vnitřní reflexe

XIV. zimní olympijské hry byly pro Sarajevo, jak je již zřejmé, naprosto přelomovou událostí a milníkem, který se vzhledem k historickému kontextu již nikdy nemohl opakovat. Sarajevané si události velice považovali a brali za svou povinnost udělat vše, co bude v jejich silách, pro její co nejladší průběh. Když po několika zneklidňujících dnech beze sněhu napadly v předvečer zahájení Her metrové závěje, vydali se místní svévolně do ulic sněh odklízet.¹³⁷

Reminiscenci na Olympijské hry se v Sarajevu nelze vyhnout. Centrální bazar Baščaršija, na nějž typicky vedou první kroky každého turisty, překypuje nepřeborným množstvím suvenýrů s motivy Vučka, olympijské sněhové vločky či dalšími souvisejícími symboly. Téměř v každém stánku je možné zakoupit Vučka v mnoha podobách – na tričkách, na otvíracích na lahve, na hrnečcích, na pro Sarajevo typických kovotepaných destičkách, na magnetech, v těžítkách či třeba na bačkorách. Vučkova přítomnost sahá však dál než jen k suvenýrům. Ve městě je vyveden v několika murálech, objevuje se ve vestibulu nově zrekonstruované lanovky na horu Trebević, slouží jako maskot fotbalovému klubu FK Sarajevo a propůjčuje jméno nebo podobu nejednomu baru.

Právě fakt, že Vučko stráží lanovou dráhu kompletně zrekonstruovanou v roce 2018 po téměř třicetileté nefunkčnosti, či že se objevuje na neustále nově dotiskovaných plátěných taškách ukazuje na to, že se nejedná o relikt minulosti, vyprodávání čtyřicet let starých zásob či nechtěné pozůstatky. I nedávná rekonstrukce Hotelu Holiday, původního Holiday Inn, záměrně navracející stavbě její původní podobu, potvrzuje záměr zachovat olympijský fenomén co nejvíce živý a integrovat jeho mimořádnost do každodenního života.¹³⁸

¹³⁷ Arbutina, Z. *1984 Winter Olympics: When the world came to Sarajevo*. 10. 2. 2024. dw.com [online]. [cit. 2025-05-01] Dostupné z: <https://www.dw.com/en/1984-winter-olympics-when-the-world-came-to-sarajevo/a-68203443>

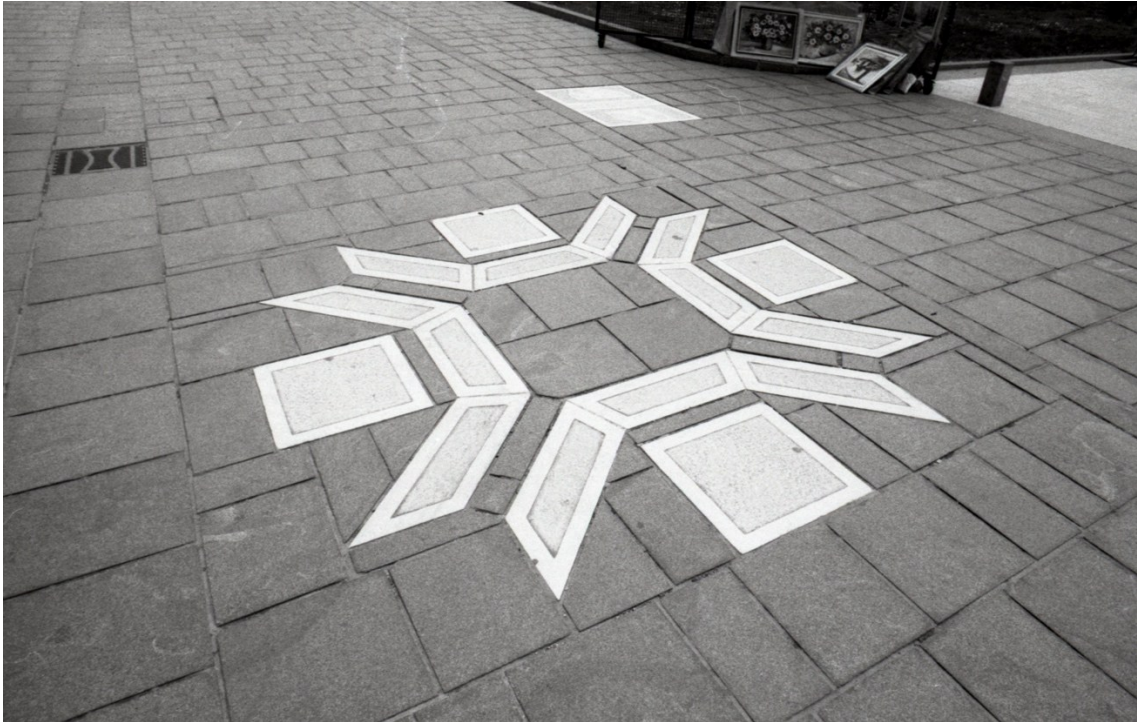
¹³⁸ Szaló, C. *Paměť míst: Kulturní sociologie vzpomínání*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2017. Studie. ISBN 978-80-7419-181-7. s. 139.

Obrázek č. 51 – Původní kabina lanovky ze ZOH. Zdroj: Visit Sarajevo. 27. 1. 2021. Facebook [online]. [cit. 2025-05-01] Dostupné z: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=2940061632876568>

Obrázek č. 52 a 53 – Vučko v ulicích Sarajeva. Zdroj: autorka.

Obrázkek č. 54 až 58 – Olympijské symboly a suvenýry v ulicích Sarajeva. Zdroj: autorka.

Je více než zjevné, že nejen ústní tradování, názvosloví, kulturní reference či komemorační události, ale především olympijská symbolika je zde zcela zásadním hybatelem. Jedná se o znovu a znovu recyklovanou vizuální identitu Her, která za čtyřicet let neztratila na aktuálnosti. Obraz nese informaci zcela jinou dynamikou než text

či mluvené slovo a namísto interpretačního potenciálu rozumu cílí na vštěpující potenciál paměti, který má okamžitý účinek a působí na recipienta ještě dříve, než jej stihne intelektuálně zpracovat.¹³⁹

Olympijské dědictví vrcholí v sarajevském Olympijském muzeu. Budování olympijských muzeí je v hostitelských městech poměrně běžnou záležitostí; to sarajevské mělo vzhledem k historickému kontextu poměrně dramatický osud. Otevřeno bylo za účasti Juana Antonia Samarancha 8. února 1984, v první den Her, na ulici Petrankinja ve vile Mandić z roku 1903, kterou ve svém typickém evropském stylu navrhl český architekt Karel Pařík. Se začátkem války budova shořela spolu s mnoha exponáty, velká část jich ale byla zachráněna a přesunuta do haly Zetra, kde válku přečkala ve sklepeních. V Zetře pak byly po válce také vystaveny v rámci jakéhosi improvizovaného Olympijského muzea. Do svého prvního domova ve vile Mandić se pak exponáty vrátily v roce 2020, když bylo Olympijské muzeum slavnostně znovuotevřeno na své původní adrese.¹⁴⁰

Obrázek č. 59 – Olympijské muzeum v Sarajevu. Zdroj: autorka.

¹³⁹ Assmann, A. Prostory vzpomínání: podoby a proměny kulturní paměti. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. Limes (Karolinum). 2018. ISBN 9788024634333. s. 253.

¹⁴⁰ Olimpijski muzej. Gradski muzeji Sarajevo [online]. [cit. 2025-05-03] Dostupné z: <https://gradskimuzeji.ba/gradski-muzeji/olimpijski-muzej/>

Sportovní areály klíčové pro olympijské hry spravuje dnes organizace KJP ZOI '84, která se popisuje jako „hrdého právního nástupce organizačního výboru XIV. zimních olympijských her“ a dává si za cíl „pěstovat a zachovávat stejného ducha olympionismu na původních místech“ a „afirmovat město Sarajevo a Bosnu a Hercegovinu jako žádanou turistickou destinaci“,¹⁴¹ v praxi se jedná především o správu sportovních středisek Jahorina, Bjelašnica a dalších a rozvoj zimní turistiky. Jejím prvním ředitelem v letech 1984 až 1986 byl Ahmed Karabegović, tedy bývalý generální tajemník Olympijského výboru pro XIV. ZOH. Logo KJP ZOI '84 je identické jako bylo před čtyřiceti lety (viz obr. č. 49).

Tabule s mapou olympijského vybavení před budovou sarajevské železniční stanice vítá návštěvníky i po čtyřiceti letech. Ač nevyhnutelně sešlá věkem, stále je dobře čitelná.

Obrázek č. 60 – Olympijská tabule u sarajevské železniční stanice. Zdroj: autorka.

Odkaz na olympijské hry můžeme pozorovat i v názvech sportovních klubů (např. Karate Klub Sarajevo ZOI 84) či dalších sportovních organizací – v roce 2023 začala v Sarajevu působit organizace „Sarajevo Olympic Week“, která pořádá kulturní

¹⁴¹ O nama. KJP ZOI 84 [online]. [cit. 2025-05-03] Dostupné z: <https://zoi84.ba/historij-at-o-nama/>

a sportovní akce pod sloganem „Keep the Flame Alive“ („Udržujme oheň naživu“). „Plamen je stále živ!“ bylo motto oslav desátého olympijského výročí v roce 1994.¹⁴²

Lida Hujic, původem sarajevská moderátorka a spisovatelka a dcera vedoucího publikační a tiskové činnosti XIV. ZOH Huseina Hujice, popisuje jako největší přínos Her ten kulturní. „Po Hrách jsme cítili, že je možné být občanem světa, což byl koncept, který nebyl komunistické společnosti vlastní. Následovala kulturní renesance.“¹⁴³

Sanin a Denis, oba narozeni během olympiády či krátce po ní, potvrzují, že Sarajevo Hrami naprosto žilo. Nejen, že Sarajevany učinily nebývale hrdými na své město, ale také mnoho dětí přivedly ke sportu, což do té doby nebylo v regionu úplně běžné. Všudypřítomný olympijský odkaz je především pro Denise překvapivě ještě nedostatečný – připomínek prestižní události by podle něj mělo být ve městě mnohem víc, tomu ale dle jeho názorů brání politici, kteří se snaží „posunout dopředu“.¹⁴⁴ Srdečnost, se kterou oba muži událost popisují i přesto, že na ni nemohou mít vlastní vzpomínky, poukazuje na projev mezigenerační transmise kolektivní paměti – v případě dělení podle Aleidy Assmann bychom mohli použít také označení paměti „obývané“, tedy paměti, která maže hranice mezi minulostí, přítomností a budoucností a zprostředkovává hodnoty, které poskytují základ pro utváření profilu identity konkrétní skupiny,¹⁴⁵ v našem případě Sarajevanů, potažmo Bosňáků, potažmo obyvatel bývalé Jugoslávie.

Václav Smyčka ve své studii „Vzpomínáme na vzpomínku“ poukazuje na změny v přístupu k reprezentaci minulosti související s průběžnými proměnami hodnot a symbolů ve společnosti – vzpomínka je neustále „překládána“, aby dávala nositeli smysl.¹⁴⁶ Pro příklady tohoto fenoménu nemusíme v rámci této práce chodit daleko – proměňující se přístup k reprezentaci minulosti je v prostoru bývalé Jugoslávie přímo

¹⁴² Moll, N. *An Integrative Symbol for a Divided Country? Commemorating the 1984 Sarajevo Winter Olympics in Bosnia and Herzegovina from the 1992-1995 War until Today*. 2014. Croatian Political Science Review, Vol. 51, No. 5, 2014. s. 136.

¹⁴³ Hujic, L. *Lijepo je bilo u Sarajevu, dobro veče u Parizu*. 25. 7. 2024. Media.ba [online]. [cit. 2025-05-01] Dostupné z: <https://www.media.ba/bs/mediametar-magazin/lijepo-je-bilo-u-sarajevu-dobro-vece-u-parizu>

¹⁴⁴ Z osobních rozhovorů v ulicích Sarajeva.

¹⁴⁵ Assmann, A. *Prostory vzpomínání: podoby a proměny kulturní paměti*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. Limes (Karolinum). 2018. ISBN 9788024634333. s. 150.

¹⁴⁶ Smyčka, V. *Vzpomínáme na vzpomínku: Kultura vzpomínání jako překlad a trvání*. In: Maslowski, N. a Šubrt, J. *Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2689-5. s. 162.

ukázkový. A právě zde sarajevská Olympiáda vybočuje, neboť si svou roli – jako patrně jediná událost z moderní historie Jugoslávie – staticky drží napříč generacemi i etniky. Je to právě absence traumatu, která z této vzpomínky činí pro Sarajevany a potažmo všechny občany bývalé Jugoslávie kotvu v rozbouřených vodách posledních třiceti let. K tomu výrazně napomáhá způsob, jakým se o události vypráví, jak se na ni vzpomíná, jakými prostředky je kultivována při přenosu mezi generacemi; není jen minulostí, ale nese s sebou hodnoty¹⁴⁷ a kontrast s přítomností, vedle níž její význam pro mnoho místních ještě stoupá. Vyprávění je proces sociální rekonstrukce a upevňování identity a mytologizace je s ním neoddělitelně propojena.¹⁴⁸

Dvačtyřicetiletá Dina potvrzuje až mytologickou úlohu Olympiády, kdy nehrála etnicita a náboženství žádnou roli, k olympijskému dědictví je ale o poznání skeptičtější. Lpění na olympijském fenoménu vnímá jako paradoxní v kontrastu s přístupem, který má současná bosenská vláda ke sportu. Nijak jej podle ní nekultivuje a podpora mladých sportovců takřka neexistuje. A jelikož poválečná finanční situace země neumožňuje rozvoj a produkci sportovních talentů na státní úrovni, pramení všechny úspěšné příběhy mladých talentů ze soukromého sektoru. Fakt, že se Bosna hrdě pyšní olympijským příběhem, je tedy pro Dinu spíše nepřijemný. Ještě smutnější je však podle Diny v postjugoslávské společnosti břemeno, které si s sebou po tak dramatickém obratu situace stále nese.¹⁴⁹

Bosenský umělec Nebojša Šerić Shoba její slova o neutěšené finanční situaci v oblasti sportu potvrzuje. „Olympijský duch je pryč – především kvůli nedostatku peněz. Kdybychom znovu začali se skoky na lyžích nebo zrekonstruovali bobovou dráhu, mohli bychom vrátit Sarajevo na mapu světa. Ale to se pravděpodobně nestane.“

Jeho umělecký kolega Damir Nikšić souhlasí. „Za celá ta léta, co od Olympiády uplynula, se nám nepodařilo hostit žádnou relevantní soutěž, pohár nebo mistrovství v žádném zimním sportu na žádné z olympijských hor kolem Sarajeva.¹⁵⁰ To pokazuje na to, že nejsme schopni si nastavit dlouhodobé cíle a pilně pracovat na jejich dosažení.“

¹⁴⁷ Le Goff, J. *Paměť a dějiny*. Praha: Argo, 2007. ISBN 978-80-7203-862-6. s. 25.

¹⁴⁸ Mlynář, J. *Paměť a narativita*. In: Maslowski, N. a Šubrt, J. *Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2689-5. s. 220.

¹⁴⁹ Z osobních rozhovorů v ulicích Sarajeva.

¹⁵⁰ Rozhovor byl poskytnut v roce 2014, tedy ještě před organizací Evropského olympijského festivalu mládeže v roce 2019.

Podle Nikšiće byla sarajevská Olympiáda úspěšná jen proto, že se jednalo o krátkodobý projekt.¹⁵¹

Snadným ukazatelem postoje města vůči olympijskému dědictví je podoba a rozsah oslav výročí jejich konání, především těch po dekádách. To první, připadající na rok 1994, bylo občany oslavováno i přes tíživou situaci, ve které se město nacházelo – významným se ale stalo i proto, že to byl první rok, kdy se Bosna a Hercegovina poprvé účastnila zimních olympijských her, pořádaných tehdy v norském Lillehammeru, jako nezávislý stát (zatímco Jugoslávii, stejně jako v případě dalších sportovních událostí, byla kvůli uvaleným sankcím účast zakázána a jejím občanům bylo umožněno startovat pouze jako „nezávislým olympijským účastníkům“¹⁵² – Republika Srbská si v odpovědi zorganizovala vlastní „Olympijské dny“¹⁵³ na Jahorině, pro něž využila některé ze symbolů sarajevských Her, např. pahuljicu; nikdo z pozvaných zahraničních atletů na událost nedorazil¹⁵⁴). Naopak Sarajevo osobně navštívil Juan Antonio Samaranch, vyjádřil podporu obléhanému městu a odevzdal Olympijskému výboru Bosny a Hercegoviny jednu a půl tuny sušeného mléka a čokolády.¹⁵⁵ Samaranch byl pozván i na „Olympijské dny“ na Jahorině, účast ale odmítl, a vzhledem k jeho návštěvě Sarajeva se mu dostalo ze strany bosenských Srbů ostré kritiky.

V roce 2004 již byla obnova olympijského ducha znovu aktuální i přímo v Sarajevu a přesně na dvacáté výročí zahajovacího ceremoniálu XIV. zimních olympijských her, 8. února 2004, bylo za účasti krasobruslařky Katariny Witt, jež na ZOH v roce 1984 získala zlatou medaili, slavnostně otevřeno náhradní Olympijské muzeum v komplexu Zetra, který převzal roli po válkou zdevastované vile Mandić.¹⁵⁶ Vedle toho proběhly ve městě tematické výstavy a semináře. Novinář Politiky Slobodan Stajić tehdy ve svém

¹⁵¹ Huterer, D. *Sarajlije se s tugom prisjećaju Olimpijskih igara iz 1984*. 6. 2. 2014. Institute for War and Peace Reporting [online]. [cit. 2025-05-04] Dostupné z: <https://iwpr.net/sr/global-voices/sarajlije-se-s-tugom-prisjecaju-olimpijskih-igara-iz-1984>

¹⁵² Both, A. *Use 1992 Yugoslavia precedent for Russians in Tokyo – historian*. 2. 1. 2020. Reuters [online]. [cit. 2025-05-05] Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/sports/use-1992-yugoslavia-precedent-for-russians-in-tokyo-historian-idUSKBN1Z10IB/>

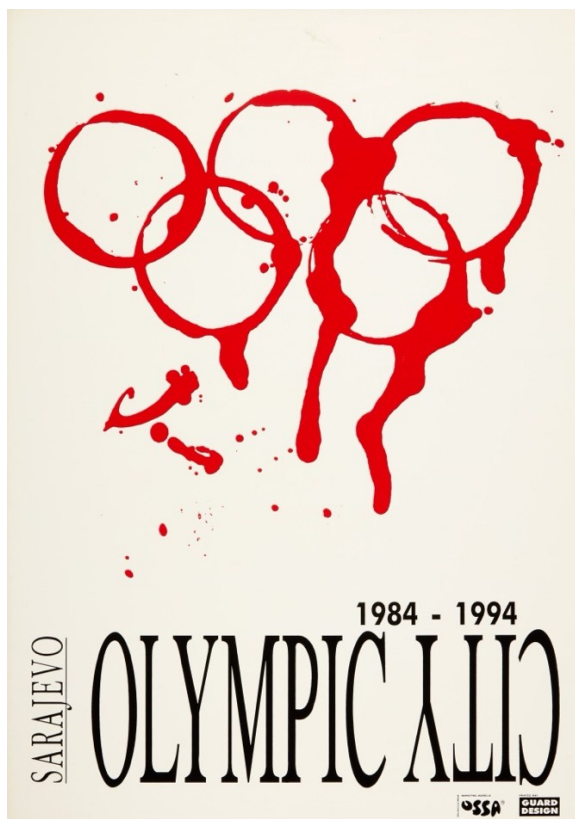
¹⁵³ „Olympijský výbor Republiky srbské“, které pro tyto účely vznikl v roce 1993, byl rozpuštěn v roce 2001.

¹⁵⁴ Moll, N. *An Integrative Symbol for a Divided Country? Commemorating the 1984 Sarajevo Winter Olympics in Bosnia and Herzegovina from the 1992-1995 War until Today*. 2014. Croatian Political Science Review, Vol. 51, No. 5, 2014. s. 137.

¹⁵⁵ Hranjski, H. *Olympic Committee president flying to Sarajevo*. 15. 2. 1994. UPI Archives [online]. [cit. 2025-05-05] Dostupné z: <https://www.upi.com/Archives/1994/02/15/Olympic-Committee-president-flying-to-Sarajevo/2274761288400/>

¹⁵⁶ Olimpijski muzej. Olimpijski komitet Bosne i Hercegovine [online]. [cit. 2025-05-03] Dostupné z: <https://okbih.ba/bs/tekst/olimpijski-muzej/76>

článku ku příležitosti 20. výročí Her opěvujícím zlaté časy Sarajeva prohlásil, že dosáhnout alespoň částečné úrovně evropské emancipace, v níž se Sarajevo nacházelo dvacet let zpět, bude trvat ještě mnoho dekad.¹⁵⁷

Obrázek č. 61 – Deset let sarajevské Olympiády. Zdroj: Olimpijski muzej. Olimpijski komitet Bosne i Hercegovine [online]. [cit. 2025-05-05] Dostupné z: <https://okbih.ba/bs/tekst/olimpijski-muzej/76>

Oslavy třicátého výročí XIV. ZOH byly velkolepé i přesto, že země zrovna otřásaly rozsáhlé protivládní protesty.¹⁵⁸ Touto dobou se Sarajevo připravovalo na hoštění Evropského olympijského festivalu mládeže (EYOF – European Youth Olympic Winter Festival), který byl naplánovaný na únor 2017. Olympijský duch byl tedy ve městě po třiceti letech přítomen více než kdy jindy. V rámci projektu „Slavimo Olimpizam“, organizovaném Olympijským výborem Bosny a Hercegoviny, proběhl v olympijských lokalitách – na Jahorině, Bjelašnici a stadionu Zetra – „Olympijský sportovní víkend“

¹⁵⁷ Stajić, S. *20 godina od ZOI Sarajevo '84*. 7. 2. 2004. Skijanje.rs [online]. [cit. 2025-05-01] Dostupné z: <https://www.skijanje.rs/istorija/istorija-zimskih-olimpijskih-igra/20-godina-od-zoi-sarajevo-84/>

¹⁵⁸ Násilné protesty začaly na začátku února 2014 v Tuzle, odkud se rychle rozšířily do dalších měst především v rámci Federace Bosny a Hercegoviny. Jejich příčinou byla nespokojenost občanů s policejní brutalitou a korupcí a dlouhodobě nepříznivá ekonomická situace způsobující vysokou nezaměstnanost a chudobu. Po týdnu se protesty rozvolnily do méně násilných demonstrací a v dubnu iniciativa skončila úplně, jejím následkem však rezignovalo několik vládních představitelů.

(„Olimpijski sportski vikend“), který zahrnoval závody v několika zimních sportech či symbolické zapalování olympijského plamene (čehož se, stejně jako před třiceti lety, chopila Sanda Dubravčić).¹⁵⁹ Projekt také zaštiťoval tematické výstavy po celé zemi, na nichž byla prezentována soutěžní díla s olympijským námětem, jejichž autory byli především studenti uměleckých škol z celé Bosny. V porotě hodnotící jednotlivé příspěvky usedl mimo jiné Ismar Mujezinović, autor série plakátů vytvořených pro Olympiádu v roce 1984.¹⁶⁰ Komemoračního gala se zúčastnila také zlatá krasobruslařská dvojice z XIV. ZOH, Jayne Torvill a Christopher Dean.

V roce 2017 nakonec Evropský olympijský festival mládeže v Sarajevu neproběhl, neboť jeho přípravy nebyly dokončeny v řádném čase. Došlo tedy k domluvě mezi Sarajevem a tureckým Erzurumem, který měl být hostitelem následujícího ročníku v roce 2019, a města si „své“ ročníky vyměnily.¹⁶¹ Sarajevo se tak příznačně stalo hostitelem čtrnáctého ročníku události. Zahajovací ceremoniál proběhl na stadionu Koševo, tak jako před třiceti pěti lety. Závody probíhaly na totožných místech jako v roce 1984, s doplněním o několik lokalit na území pod Republiku Srbskou spadajícího Východního Sarajeva (bylo tedy nutné svědomitě uvádět jako dějiště eventu vždy obě místa – „Sarajevo a Východní Sarajevo“). Maskotem čtrnáctého ročníku Evropského olympijského festivalu mládeže se stala sněhová koule Groodvy, která se však míře obliby Vučka ani nepřiblížila a v Sarajevu stopu nezanechala. Stejně tak i celá událost, ačkoli její organizace dopadla úspěšně a velikostí se od té z roku 1984 příliš nelišila, neměla šanci předčít slávu XIV. zimních olympijských her.

Také zatím poslední výročí konání Her, čtyřicáté, proběhlo ve velkém stylu. Tentokrátě však i za hranicemi Bosny a Herecegoviny: v bělehradském Muzeu užitého umění se uskutečnila rozsáhlá výstava olympijských plakátů. Televizní stanice v regionu věnovaly vzpomínání speciální reportáže, byla vydána speciální komemorační brožura. V Sarajevu proběhlo mnoho tematických akcí, především uměleckých výstav

¹⁵⁹ *Dubravčić opet zapalila olimpijski plamen*. 1. 2. 2014. Al Jazeera Balkans [online]. [cit. 2025-05-04] Dostupné z: <https://balkans.aljazeera.net/news/sports/2014/2/1/dubravcic-opet-zapalila-olimpijski-plamen>

¹⁶⁰ *Izložba "Slavimo olimpizam": Podsjećanje na neophodnost obnove Olimpijskog muzeja*. 31.10. 2014. Olimpijski komitet Bosne i Hercegovine [online]. [cit. 2025-05-04] Dostupné z: <https://okbih.ba/bs/novosti/izlozba-slavimo-olimpizam-podsjecanje-na-neophodnost-obnove-olimpijskog-muzeja/728>

¹⁶¹ *EYOF 2019 Sarajevo i Istočno Sarajevo*. Olimpijski komitet Bosne i Hercegovine [online]. [cit. 2025-05-04] Dostupné z: <https://okbih.ba/bs/tekst/eyof-2019-sarajevo-i-istocno-sarajevo/77>

(např. výstava v Galerii Akademie výtvarných umění s výmluvným názvem „Bilo je lijepo u Sarajevu“ – „V Sarajevu bylo krásně“¹⁶²). Vysoký představitel pro Bosnu a Hercegovinu Christian Schmidt přijal představitele mezinárodních sportovních organizací a Olympijský výbor Bosny a Hercegoviny. Na většině olympijských lokalit se konaly oslavné akce a setkání. Členové Mezinárodního olympijského výboru a Evropského olympijského výboru navštívili bobovou dráhu na Trebevići.¹⁶³ Do Sarajeva dorazily také osobnosti Olympiády – Sanda Dubravčić, Jure Franko¹⁶⁴ či Katarina Witt a vrátili se také Jayne Torvill s Christopherem Deanem – a vyzdobenými ulicemi města se procházel Vučko. Oslavy vyvrcholily v sarajevském Národním divadle, kde se za účasti nejvyšších regionálních politiků a sportovců a taktéž online přítomnosti mimo jiné předsedy Mezinárodního olympijského výboru Thomase Bacha konal slavnostní ceremoniál, jehož součástí bylo baletní představení s hudebním doprovodem Sarajevské filharmonie. „Tato událost nás nutí k zamyšlení nad nedostatečným využitím našeho potenciálu, ale zároveň představuje příležitost pro novou generaci, aby si dala za úkol zorganizovat zimní olympijské hry. Aby se to, co se zdá být obtížné, komplikované a náročné znovu stalo součástí naší reality,“ prohlásil na ceremoniálu člen Předsednictva Bosny a Hercegoviny Željko Komšić.¹⁶⁵

V podobném duchu smýšlí i člen Bruslařské federace Bosny a Hercegovny Pavle Krstić. „Možná budeme moci jednoho dne v Sarajevu hostit další zimní olympiádu. Ale k tomu nedojde přes noc. Musíme znovu vybudovat pevné základy pro zimní sporty – a zbytek přijde časem.“¹⁶⁶

¹⁶² Izložba „Bilo je lijepo u Sarajevu“ – podsjećanje na stvaranje vizuelnog identiteta ZOI. 5. 2. 2024. Fokus.ba [online]. [cit. 2025-05-05] Dostupné z: <https://www.fokus.ba/magazin/kultura/izlozba-bilo-je-lijepo-u-sarajevu-podsjećanje-na-stvaranje-vizuelnog-identiteta-zoi/2832377/>

¹⁶³ Olimpijski komitet Bosne i Hercegovine: 40. godišnjica Olimpijskih igara u Sarajevu. Štamparija Fojnica, Sarajevo, 2024. ISBN 978-9926-8154-6-2

¹⁶⁴ Slovinec Jure Franko se stal během XIV. ZOH oblíbencem jugoslávského publika poté, co získal ve velkém slalomu stříbrnou medaili – historicky první medaili pro Jugoslávii na Zimních olympijských hrách. Tehdy se po celé federativní republice zažil pokřik „Volimo Jureka više od bureka!“, tedy „Máme radši Jurka než burek“.

¹⁶⁵ Svečanom akademijom obilježena 40. godišnjica Olimpijade u Sarajevu. 8. 2. 2024 (aktualizováno 12. 11. 2024). Federalna.ba [online]. [cit. 2025-05-05] Dostupné z: <https://federalna.ba/svečanom-akademijom-obilježena-40-godisnjica-olimpijade-u-sarajevu-atjnb>

¹⁶⁶ Huterer, D. Sarajlije se s tugom prisjećaju Olimpijskih igara iz 1984. 6. 2. 2014. Institute for War and Peace Reporting [online]. [cit. 2025-05-04] Dostupné z: <https://iwpr.net/sr/global-voices/sarajlije-se-s-tugom-prisjećaju-olimpijskih-igara-iz-1984>

Obrázek č. 62 – Vučko v moderní podobě oslavuje olympijské výročí ve speciální reportáži bosenské televize BHRT. Zdroj: Sarajevska olimpijska priča - 08.02.2024. (video). BHRT - Radiotelevizija Bosne i Hercegovine. Youtube.com [online]. [cit. 2025-05-05] Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=ShLERxIfOZY>

Olympijská výročí se v Sarajevu však neslaví jen po dekadách – typicky k tomu dochází každých pět let, byť v menším měřítku, v únoru 2025 však proběhla v Olympijském muzeu dokonce oslava výročí jednačtyřicátého, a to opět za účasti zástupců Olympijského výboru Bosny a Hercegoviny. V rámci panelové diskuze „Olympijská budoucnost a obnova olympijských sportovišť“ („Olimpijska budućnost i obnova olimpijskih borilišta“) probírali zúčastnění možnosti obnovy bobové dráhy na Trebevići, v souvislosti s čímž má probíhat spolupráce s Ministerstvem komunálního hospodářství, infrastruktury, územního plánování, stavebnictví a ochrany životního prostředí, s Institutem pro plánování rozvoje kantonu Sarajevo, se zástupci organizace KJP ZOI '84 a opštinou Staré město (Stari Grad). Jak moc úspěšně ale plány dopadnou nelze odhadovat, neboť už teď současný starosta Sarajeva Predrag Puharić upozorňuje na „velmi omezený“ rozpočet města.¹⁶⁷

¹⁶⁷ *Obilježavanje 41. godine ZOI '84: Apel za nove olimpijske iskorake i obnovu bob staze.* 6. 2. 2025. Federalna.ba [online]. [cit. 2025-05-05] Dostupné z: <https://federalna.ba/obiljezavanje-41godine-zoi-84-apel-za-nove-olimpijske-iskorake-i-obnovu-bob-staze-z54n0>

Minimálně co se týče holdu vzdávanému Olympiádě městem i soukromníky lze ale poměrně s jistotou říci, že intenzita oslav s přibývajícimi lety neslábne – právě naopak. Doprovodný program je čím dál bohatší a pozornost věnovaná výročí médií, politiky i privátním sektorem nabírá na síle. To sice nutně neodráží postoj lidu, že je olympijský duch i po čtyřech dekadách v Sarajevu velmi aktuální je nicméně neoddiskutovatelné. Vzhledem k dosavadnímu vývoji bude 50. výročí v roce 2034 zřejmě minimálně obdobně rozměrnou událostí.

5.2. Vnější reflexe

„Je vážně smutné, že je Sarajevo známé jen třemi věcmi: atentátem na Františka Ferdinanda a začátkem první světové války, obléháním Sarajeva a etnickou válkou a Olympiádou z roku 1984. Z těch tři věci byla jen jedna pozitivní.“

– Edin Numankadić, bývalý ředitel sarajevského Olympijského muzea¹⁶⁸

Sarajevo bylo v roce 1984 centrem nejen sportovního světa. Jugoslávie se v rámci socialistických zemí pyšnila nebývale prestižním statusem a hoštění Olympijských her jej ještě povýšilo. Vynikající organizace a pro západní svět nepříliš známá vřelost místních daly vzniknout zcela výjimečné události, která bude v jugoslávské, potažmo bosenské historii již navždy fenoménem. „Všechny cesty vedou do Sarajeva“ („Svi putevi vode u Sarajevo“), psal v pondělí 6. února 1984 sarajevský deník Oslobođenje. Po závěrečném ceremoniálu popisovala zahraniční média XIV. zimní olympijské hry téměř jednomyslně jako obrovský úspěch.¹⁶⁹ Předseda Mezinárodního olympijského výboru Juan Antonio Samaranch prohlásil, že Sarajevo vyslalo do světa důležitou zprávu: že svět může žít v míru, pochopení a přátelství.¹⁷⁰

Jen o osm let později byla situace diametrálně odlišná. Po vyhlášení na Jugoslávii nezávislého státu Bosny a Hercegoviny vypukly v zemi líté boje a téměř čtyřletý konflikt

¹⁶⁸ Vuic, J. The Sarajevo Olympics: A History of the 1984 Winter Olympic Games. Amherst: University of Massachusetts Press. 2015. ISBN 978-1-61376-366-7.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 151.

¹⁷⁰ Jovanovic, Z. A Cultural History of the 1984 Winter Olympics: The Making of Olympic Sarajevo. Součást knižní série Modernity, Memory and Identity in South-East Europe. Palgrave Macmillan, 2021. ISBN 978-3-030-76597-2.

si vyžádal na sto tisíc obětí, mnoho z nich z civilních řad. Přístup řady západoevropských politiků ke konfliktu byl od začátku rozpačitý. Ze snahy udržet Jugoslávii pohromadě v prvních eskalacích tenze se brzy stala otevřená podpora nezávislosti separujících se zemí, nicméně praktická pomoc byla především ze strany Bosňáků vnímána jako nedostatečná. Jak již bylo nastíněno v úvodu, z důvodu rozsahu práce není možné se detailně zabývat průběhem války jako takové, nicméně Sarajevo vnímá devadesátá léta jako období, kdy se k němu svět otočil zády, a v kontrastu s XIV. ZOH o to více jako vzkaz, že jsme s vámi ve zdraví, ale nikoliv v nemoci.

Status Sarajeva se samozřejmě během války v očích západního světa nemohl nezměnit. Obdiv přešel v lítost a post metropole téměř světové úrovně klesl zpět na úroveň provinčního centra. Zatímco v Sarajevu odkaz Olympiády nadále přetrvával jakožto symbol velkolepé minulosti, teď ještě více než kdy předtím, v západním světě se z něj rychle stal ukazatel, jak rychle se může společnost z výšin zhroutit na dno. Články za západních médií připomínající výročí konání XIV. ZOH v Sarajevu tak dodnes činí téměř bezpodmínečně v kontrastu s konfliktem.¹⁷¹ To nicméně neznamená, že by se Sarajevu nedostávalo soucitu – právě naopak. Na desáté výročí sarajevské Olympiády se během XVII. zimních olympijských her v Lillehammeru uskutečnil symbolický Den solidarity a proběhla finanční sbírka na pomoc Sarajevanům,¹⁷² přičemž kampaň „Vzpomínání na Sarajevo“ („Remembering Sarajevo“) provázela celou událost. Juan Antonio Samaranch na závěrečném ceremoniálu, krátce poté, co se vrátil z osobní návštěvy Sarajeva, prohlásil: „Drago Sarajevo, drahé Sarajevo. Nezapomínáme na tebe.“¹⁷³ Podobných iniciativ, ať už v olympijském kontextu nebo nikoliv, probíhalo po celém světě mnoho po celou dobu trvání války.

Krátce po poledni 5. února 1994, jen několik dní před začátkem XVII. ZOH, kdy už byl Lillehammer obsazen olympijskými atlety, návštěvníky i novináři, došlo v obléhaném Sarajevu k jedné z nejhroších atrocit za celou čtyřicet čtyři měsíců trvající válku – masakru na centrálním tržišti Markale (bosensky Masakr na Markalama, anglicky

¹⁷¹ Niksic, S. *War-scarred Sarajevo celebrates 40th anniversary of 1984 Winter Olympics and looks to the future*. 10. 2. 2024. The Independent [online]. [cit. 2025-05-05] Dostupné z: <https://www.independent.co.uk/news/sarajevo-ap-yugoslavia-thomas-bach-international-olympic-committee-b2493933.html>

¹⁷² *WINTER OLYMPICS: Lillehammer Has the War in Sarajevo on Its Mind*. 8. 2. 1994. The New York Times [online]. [cit. 2025-05-05] Dostupné z: <https://www.nytimes.com/1994/02/08/sports/winter-olympics-lillehammer-has-the-war-in-sarajevo-on-its-mind.html>

¹⁷³ Vuic, J. *The Sarajevo Olympics: A History of the 1984 Winter Olympic Games*. Amherst: University of Massachusetts Press. 2015. ISBN 978-1-61376-366-7. s. 7.

známo jako Markale Massacre). Minometný granát tam zabil 68 obětí a dalších 144 lidí zranil. O původci útoku se dodnes vedou spory, neboť vyšetřování provázely komplikace při určování teritoria, ze kterého byl granát vystřelen. Rozsudek Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii z roku 2006 označil nakonec za původ útoku teritorium kontrolované Vojsky Republiky srbské.¹⁷⁴

I vzhledem k desátému výročí XIV. zimních olympijských her v Sarajevu vzbudil útok na tržiště Markale v Lillehameru značný rozruch a srovnávání „dvou Sarajev“ se stalo oblíbeným tématem zahraničních médií.¹⁷⁵ Olympijský korespondent magazínu Sports Illustrated William Oscar Johnson, který XIV. ZOH označil za „ty nejsladší ze všech“, byl jedním z reportérů srovnávající paradox Sarajeva 1984 a Sarajeva 1994, když ve svém článku napsal: „Tohle je jednoznačně ta nejvíce nesnesitelná skutečnost, které musím čelit, když se snažím smířit s rozdílem mezi Sarajevem z roku 1984, olympijským městem bratrské lásky, a Sarajevem 1994, lidskými jatky: ti samí lidé, co udělali před deseti lety tyto Hry tak krásnou událostí, se dnes každý den vraždí.“¹⁷⁶

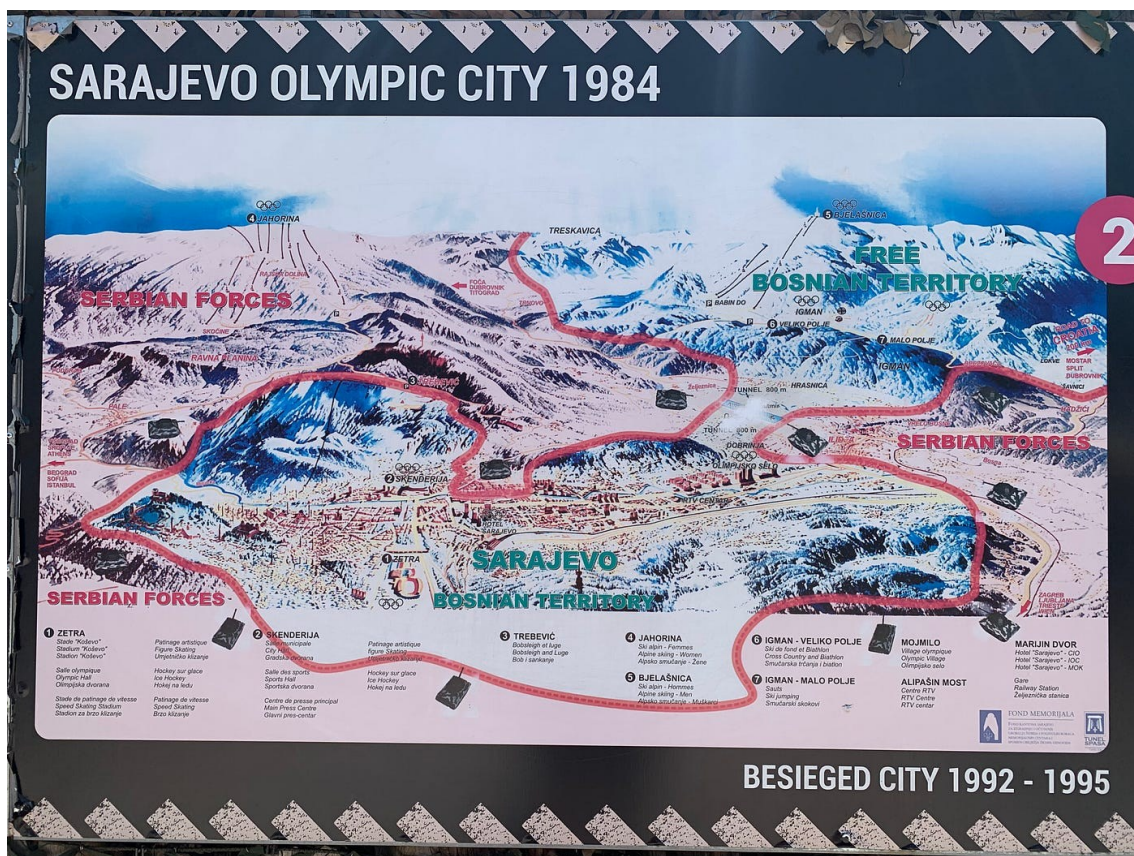

Obrázek č. 63 – Článek W. O. Johnsona v únorovém vydání magazínu Sports Illustrated z roku 1994. Zdroj: Johnson, W. O. *The Killing Ground*. Sports Illustrated. 14. 2. 1994. Ročník 80 (1994), č. 6. s. 46. [cit. 2025-05-08] Dostupné z online archivu: <https://archive.org/details/sports-illustrated-1994-02-14-swimsuit-issue-c/page/44/mode/2up>

¹⁷⁴ International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY). Prosecutor v. Stanislav Galić (Judgment), para. 314 – 335. IT-98-29-A. 30. 11. 2006. ICTY.org. [online]. [cit. 2025-05-08] Dostupné z: <https://www.icty.org/x/cases/galic/acjug/en/gal-acjud061130.pdf>

¹⁷⁵ Vuic, J. *The Sarajevo Olympics: A History of the 1984 Winter Olympic Games*. Amherst: University of Massachusetts Press. 2015. ISBN 978-1-61376-366-7. s. 6.

¹⁷⁶ Johnson, W. O. *The Killing Ground*. Sports Illustrated. 14. 2. 1994. Ročník 80 (1994), č. 6. s. 46. [cit. 2025-05-08] Dostupné z online archivu: <https://archive.org/details/sports-illustrated-1994-02-14-swimsuit-issue-c/page/44/mode/2up>

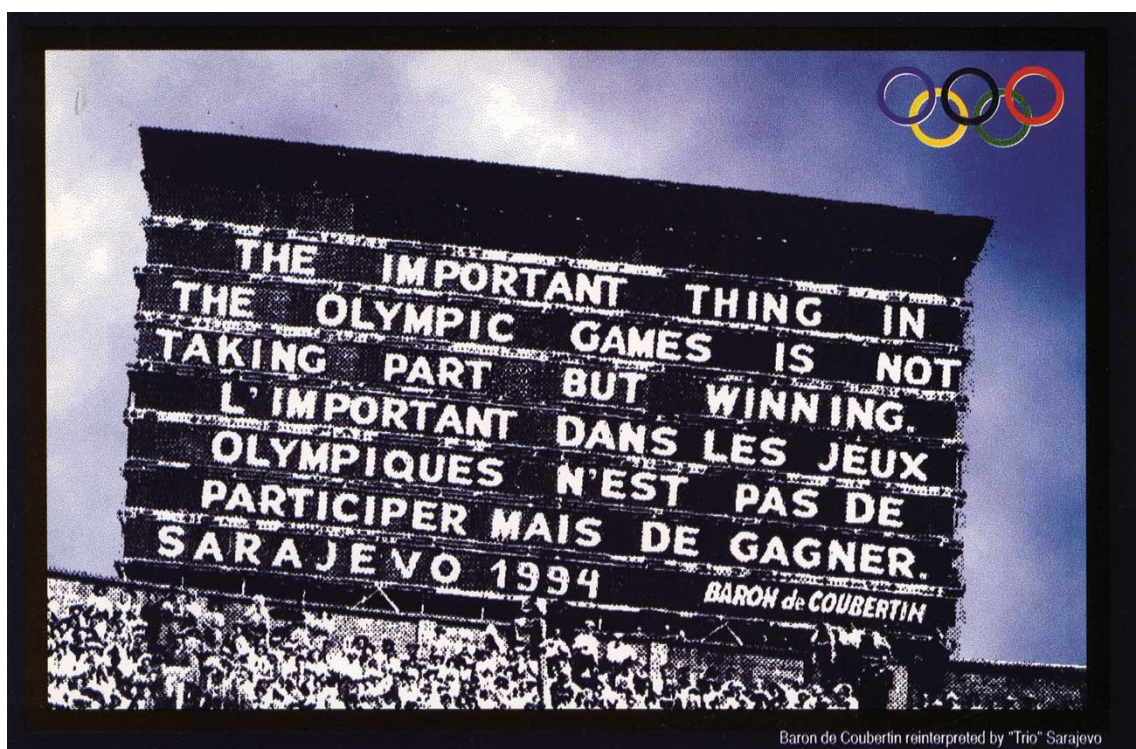
Obrázek č. 64 – Olympijská mapa Sarajeva ve válečné úpravě. Zdroj: *Bosnia and Herzegovina*. 13. 8. 2023. Backpacking Physios. Medium [online]. [cit. 2025-05-05] Dostupné z: <https://backpackingphysios.medium.com/bosnia-and-herzegovina-9327f849da19>

Sarajevská umělecká skupina Dizajn TRIO Sarajevo¹⁷⁷ skládající se ze tří absolventů Akademie výtvarných umění v Sarajevu – Lejly Mulabegović a Dalidy a Bojana Hadžihalilović – vnímala přístup západního světa k válce jako apatické odvracení pohledů a svou frustraci přetvářela v dnes kultovní vizuální práce. Série satirických plakátů, které jménem obyvatel Sarajeva apelují na lhostejnou civilizaci, patří mezi jejich vůbec nejznámější dílo. Leitmotivem série je realie, produkt, reklama nebo kulturní prvek západního světa v adaptaci či rebrandingu k probíhajícímu obléhání, přičemž nejednou se vyskytuje právě prvek Olympijských her. Plakáty byly v roce 1994 natištěny jako pohlednice pod souhrnným názvem „Pozdrav iz Sarajeva” („Pozdrav ze Sarajeva”) a byly prezentovány na několika výstavách celého světa.

V roce 2016 se vrátily do Sarajeva v rámci výstavy v umělecko-komemoračním prostoru Galerija 11/07/95 v centru města, který vedle stále expozice zaměřující se na, jak už název napovídá, masakr ve Srebrenici, hostí také další výstavy spojené s utrpením

¹⁷⁷ Manželé Hadžihalilović působí pod názvem Fabrika jako největší domácí nezávislá umělecká agentura v Sarajevu dodnes.

Bosňáků během války. Bosenský spisovatel Aleksandar Hemon v předmluvě k výstavě popsal záměr autorů jako snahu propojit dvě reality, které nikdy neměly být odděleny a konfrontovat svět s faktem, že Sarajevo je stále jeho součástí. „Pohlednice rozesílali do světa, aby ukázali, že Sarajevo svět neopustilo. To svět opustil Sarajevo.“¹⁷⁸

Obrázek č. 65 až 68 – Výběr z plakátů umělecké skupiny Dizajn TRIO Sarajevo. Na obrázku č. 12 je parafrázovaný citát zakladatele moderních olympijských her a Mezinárodního olympijského výboru Pierre de Coubertina, „Důležité v olympijských hrách není vyhrát, ale zúčastnit se.“ Slovesa jsou v interpretaci umělecké skupiny prohozena. Zdroj: Trio. Museum in Exile [online]. [cit. 2025-04-27] Dostupné z: <https://museuminexile.com/index.php/trio>

¹⁷⁸ Pozdrav iz Sarajeva 1993. Galerija 11/07/95 [online]. [cit. 2025-04-28] Dostupné z: <https://galerija110795.ba/bs/izlozbe/aktuelna-izlozba/pozdrav-iz-sarajeva-1993/>

Obrázek č. 69 – Murál „Enjoy Sarajevo“ podle kultovního návrhu Dizajn TRIO Sarajevo, parodující logo Coca-Coly, oficiálního sponzora XIV. Zimních olympijských her. Zdroj: Brian Goss. 10. 1. 2011. Flickr [online]. [cit. 2025-04-27] Dostupné z: <https://www.flickr.com/photos/briangoss87/5343444162>

Sarajevanka Dina dnes poukazuje na fakt, že pro současné zahraniční návštěvníky olympijských lokalit v Sarajevu a okolí není nijak důležitá sportovní událost jako taková, a už vůbec ne olympijský duch nebo zájem o olympijskou historii. Jedná se o příznivce tzv. dark tourismu („temné turistiky“), což je cílené navštěvování míst s pohnutou historií, v užším kontextu typicky spojenou se smrtí. Lákadlem je pro tyto turisty tedy především role, kterou sehrály objekty během války.¹⁷⁹

V roce 2002 Sarajevo a Olympijský výbor Bosny a Hercegoviny opět kandidovaly na hostění zimních olympijských her – XXI. ročníku naplánovaného na rok 2010. Neúspěšně. Sarajevo se nedostalo ani do užšího výběru, i přesto že jako jediný z osmi uchazečů již mělo s organizací zkušenosti. GamesBids, přední magazín reportující o kandidaturách a volebním procesu olympijských her, zhodnotil Sarajevo jako nejslabšího kandidáta s nejméně dostatečnou infrastrukturou a „prakticky žádnou šancí na úspěch“. Nemilosrdné hodnocení popsalo tou dobou Sarajevo jakožto rozdělené, s většinou olympijských staveb v ruinách, s obrovskou nezaměstnaností, dluhy a dlouhou

¹⁷⁹ Jedná se o jakousi radikálnější formu urbexu.

cestou ke zotavení. Kandidatura tedy působila spíše symbolicky než s reálnou nadějí. Podle GamesBid se jednalo především o snahu navrátit městu i národu sebevědomí a sílu k rekonvalescenci z teprve nedávno ukončené války a touhu znovu prožít sen z roku 1984, čemuž napovídala i publikace předložená ke kandidatuře plná fotografií, příběhů a vzpomínek na XIV. ročník ZOH. Sarajevo si pro případ úspěchu vyhradilo na kampaň rozpočet téměř pěti a půl milionu amerických dolarů, tedy více než většina ostatních kandidátů, při bližším přezkoumání bylo ale zjevné, že značná část peněz by byla použita na obnovu válkou zničeného města.¹⁸⁰

XXI. zimní olympijské hry se nakonec konaly v kanadském Vancouveru.

S přihlédnutím k úspěšně zorganizovanému Evropskému olympijskému festivalu mládeže v roce 2019 nicméně můžeme odvodit, že situace již dávno není tak nešťastná jako byla v roce 2002. Některé z poznámek zmíněných v hodnocení magazínu GamesBid sice nelze popřít ani dnes – problémy s vysokou nezaměstnaností zemi sužují dlouhodobě a rozdělenost města je také problémem, jehož řešení v blízkém horizontu nelze očekávat. Že se společenská i ekonomická situace zlepšuje ale Sarajevu, potažmo Bosně, nelze upřít, ač k tomu dochází v nepříliš evropské rychlosti a v rámci jednotlivých regionů země znatelně neúměrně. Především v Sarajevu je ale snaha o dobytí svého někdejšího statusu, byť alespoň v částečné míře, dobře viditelná. V současnosti se město uchází o organizaci olympijských her mládeže – cílí na rok 2032.¹⁸¹

¹⁸⁰ *Waiting for the 2010 Short-List, Part 4.* 25. 8. 2002. GamesBids [online]. [cit. 2025-05-05] Dostupné z online archivu:

https://archive.ph/20130124052532/http://www.gamesbids.com/eng/other_news/1030393522.html

¹⁸¹ *Sarajevo, 40 godina nakon Olimpijade: „Olimpijski duh još živi.“* 8. 2. 2024. radiosarajevo.ba [online]. [cit. 2025-05-05] Dostupné z: <https://radiosarajevo.ba/vijesti/bosna-i-hercegovina/sarajevo-40-godina-nakon-olimpijade-olimpijski-duh-jos-zivi/532264>

6. Závěr

V mezinárodním kontextu jsou XIV. zimní olympijské hry dnes takřka nerelevantní. Nikoliv zapomenuté, ale zcela zastíněné válkou, která Bosnou a Hercegovinou otrásala v devadesátých letech. Málokdy je tedy v zahraničních médiích – zvláště těch západního světa – sarajevská Olympiáda připomínána jinak než v kontrastu s válečným protipólem. S tím se pojí i olympijský turismus. Netýká se totiž tak obdivu zrenovovaných olympijských stadionů či Olympijského muzea, jako spíš zájmu o nasátí atmosféry válkou zdecimovaných ruin.

Je ale nezbytné říci, že přístup západních zemí k Sarajevu, potažmo Bosně a Hercegovině během války ani po ní nelze označit za lhostejný či neangažovaný. Jak bylo v práci nastíněno, vznikla především v devadesátých letech celá řada iniciativ, solidárních akcí a finančních sbírek, které sehrály důležitou roli v poskytování přímé pomoci i šíření povědomí, i přesto, že je mezi Sarajevany dodnes zahraniční intervence často chápána jako nedostatečná.

Lokální význam sarajevské Olympiády není možné ignorovat. Původním předpokladem bylo, že je intenzivní odkaz XIV. zimních olympijských her výsledkem především nostalgie místních, to se však zcela nepotvrdilo. I přesto, že jsou vzpomínky Sarajevanů na olympiádu v naprosto drtivé většině velice pozitivní, nejsou to pouze oni, kdo se zasazuje o udržování olympijské přítomnosti – opakované užívání Vučka jako jakéhosi sarajevského maskota či tvář různých privátních podniků je už z principu dílem sarajevské radnice a místních podnikatelů. Tedy zatímco časté murály vyobrazující Vučka jsou zjevnou iniciativou zdola, umístování olympijských kruhů do ulic či pahuljica na fasádě hotelu je odrazem iniciativy shora. Nabízelo by se tedy tvrzení, že je v tomto vedení města i jeho obyvatelé ve vzájemné symbióze.

Ani to se však nepotvrdilo. Z rozhovorů s místními i studií analýz sarajevského olympijského fenoménu vyplynulo, že ač jsou „Igre“¹⁸² Sarajevanům velmi blízké, jejich neustálá recyklace na ně nepůsobí vždy zcela pozitivně. Praktický postoj k podpoře sportu je totiž v Bosně a Hercegovině mimo privátní sektor takřka neexistující.

I přesto, že by si vedení města velmi přálo, aby mohlo být Sarajevo opět oázou zimních sportů lákajících desítky tisíc turistů, není zatím místní situace natolik příznivá,

¹⁸² „Hry“ v bosenštině

aby bylo reálné hostit událost takového rozměru jako jsou zimní olympijské hry. Postupně ale Sarajevo dokazuje, že menšími kroky si za svým cílem jít hodlá. Po úspěšné – ač opožděné – organizaci Evropského olympijského festivalu mládeže v roce 2019 se nyní chystá na kandidaturu hostění olympijských her mládeže v roce 2032. Ačkoli zatím nelze odhadovat, jestli právo získá, můžeme minimálně odvodit, že i přes pesimistické komentáře kritiků Sarajevo z cesty zpět na výsluní sejít nehodlá, navzdory tomu, že zjevně potrvá ještě dlouho.

Co nemůžeme olympijskému odkazu upřít je jeho téměř stoprocentní apolitičnost. Je až těžko uvěřitelná jednota, se kterou k němu nejen Sarajevané, ale Bosňáci a dokonce i Bosňané obecně přistupují. V kontextu sarajevských olympijských her nehovoří o „nás“ a „nich“ – se vzpomínáním na rok 1984 se pojí pocity bratrství, hrdost a pýcha. Především v kontrastu s politicky citlivými letními olympijskými ročníky v roce 1980 a 1984 v Moskvě, respektive v Los Angeles hrálo Sarajevo zásadní roli při – alespoň dočasném – usmiřování západního a východního bloku. Spolu s bezchybnou organizací tak proběhla událost, na kteří jsou místní po právu hrdí.

Bibliografie

Literatura

JOVANOVIĆ, Zlatko. A Cultural History of the 1984 Winter Olympics: The Making of Olympic Sarajevo. Součást knižní série Modernity, Memory and Identity in South-East Europe. Palgrave Macmillan, 2021. ISBN 978-3-030-76597-2.

MOLL, Nicolas. An Integrative Symbol for a Divided Country? Commemorating the 1984 Sarajevo Winter Olympics in Bosnia and Herzegovina from the 1992-1995 War until Today. 2014. Croatian Political Science Review, Vol. 51, No. 5, 2014

VUIC, Jason. The Sarajevo Olympics: A History of the 1984 Winter Olympic Games. Amherst: University of Massachusetts Press. 2015. ISBN 978-1-61376-366-7.

HLADKÝ, Ladislav. Bosna a Hercegovina – Historie nešťastné země. Brno: Doplněk. 1996. ISBN 80-85765-61-6.

ŽÍLA, Ondřej. „Jedna si jedina moja domovina?“. etno-demografické proměny Bosny a Hercegoviny v letech 1945-2013. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2014. ISBN 978-80-7308-523-0.

PROCHÁZKA, Karel. Zimné olympijské hry – Od Chamonix 1924 po Sarajevo 1984. 1987. Bratislava: Šport, slovenské telovýchovné vydavateľstvo.

DOBROVODSKÝ, Vladimír. XIV. zimní olympijské hry Sarajevo 1984. Praha: Olympia; Bratislava: Šport, 1985. 796.032.2:796/799.

LE GOFF, Jacques. Paměť a dějiny. Praha: Argo, 2007. ISBN 978-80-7203-862-6.

ASSMANN, Aleida. Prostory vzpomínání: podoby a proměny kulturní paměti. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. Limes (Karolinum). 2018. ISBN 9788024634333.

MASLOWSKI, Nicolas a ŠUBRT, Jiří. Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2689-5.

SZALÓ, Csaba. Paměť míst: Kulturní sociologie vzpomínání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2017. Studie. ISBN 978-80-7419-181-7.

LIPPMAN, Peter. Surviving the peace: The Struggle for Postwar Recovery in Bosnia-Herzegovina. Vanderbilt University Press. 2019. ISBN 9780826522634.

Olimpijski komitet Bosne i Hercegovine: 40. godišnjica Olimpijskih igara u Sarajevu. Štamparija Fojnica, Sarajevo, 2024. ISBN 978-9926-8154-6-2.

Analyse des possibilites et des problemes de developpement du tourisme hivernal en Yougoslavie. OCDE – Organisation de cooperation et de developpement economique. Mission d'assistance technique en Yougoslavie. 1968.

Prameny

Zimski sportovi u Sarajevu. 30. 12. 2015. Sarajevo.travel [online]. Dostupné z:

<https://sarajevo.travel/ba/tekst/zimski-sportovi-u-sarajevu/303>

Organizing Committee (1984). Official Report of the 1984 Olympic Winter Games.

Sarajevo: The Committee [online]. 1984. Dostupné z:

<https://digital.la84.org/digital/collection/p17103coll8/id/11661>

Hrvatski olimpijski odbor. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2025 [online]. Dostupné z:

<https://www.enciklopedija.hr/clanak/hrvatski-olimpijski-odbor>

Museum in Exile [online]. Dostupné z: <https://museuminexile.com/index.php>

„Sarajevska uspinjača: Vandalizam i lijepa sjećanja na sretne trenutke. 5. 11. 2017.

Historijski arhiv Sarajevo [online]. Dostupné z:

<https://www.arhivsa.ba/wordpress/?p=2508>

Mile Stojic. Branko Mikulic - socialist emperor manqué. 28. 10. 2005. The Bosnian Institute: Bosnia report. [online]. Dostupné z online archivu:

https://web.archive.org/web/20171014095310/http://www.bosnia.org.uk/bosrep/report_format.cfm?articleid=3058&reportid=170

Sanadin Voloder. Branko Mikulić je nastojao ojačati poziciju BiH u okviru SFRJ.

Rozhovor s historičkou Dženita Sarač-Rujanac, autorkou biografické knihy Branko Mikulić: Politička biografija 1965-1989. 12. 4. 2021. Al Jazeera Balkans [online].

Dostupné z: <https://balkans.aljazeera.net/teme/2021/4/12/sarac-rujanac-branko-mikulic-je-bio-izraziti-pragmaticar-a-ne-ideolog>

Sarajevo je od 08. do 19. februara 1984. godine bio domaćin XIV Zimskih olimpijskih igara. Sarajevo olimpijski grad. Olimpijski komitet Bosne i Hercegovine [online].

Dostupné z online archivu:

<https://web.archive.org/web/20200723090100/http://www.okbih.ba/new/text.php?id=4>

Olympic Winter Games Sarajevo 1984. Olympics.com [online]. Dostupné z:

<https://www.olympics.com/en/olympic-games/sarajevo-1984>

Solidarity with Sarajevo. Olympics.com [online]. Dostupné z:

<https://www.olympics.com/ioc/news/solidarity-with-sarajevo>

Arbutina, Z. 1984 Winter Olympics: When the world came to Sarajevo. 10. 2. 2024.

dw.com [online]. Dostupné z: <https://www.dw.com/en/1984-winter-olympics-when-the-world-came-to-sarajevo/a-68203443>

Smajić, D. 'Lijepo je bilo u Sarajevu': 40. godišnjica Zimskih olimpijskih igara. 8. 2. 2024. Al Jazeera Balkans [online]. Dostupné z:

<https://balkans.aljazeera.net/interactives/longform/2024/2/8/lijepo-je-bilo-u-sarajevu-40-godisnjica-zimskih-olimpijskih-igara>

The Olympic Committee and Coca-Cola in Bosnia and Herzegovina continue to create Olympic stories. Olimpijski komitet Bosne i Hercegovine [online]. Dostupné z:

<https://okbih.ba/en/news/the-olympic-committee-and-coca-cola-in-bosnia-and-herzegovina-continue-to-create-olympic-stories/2326>

Sarajevo 1984. Olympics.com [online]. [Dostupné z:

<https://www.olympics.com/en/olympic-games/sarajevo-1984>

Nenad Jovanović. Nedeljko Dragić: Bio sam poznat kao „rezervni čovjek”. Rozhovor s ilustrátorem. 7. 3. 2021. Portal Novosti [online]. Dostupné z:

<https://www.portalnovosti.com/nedeljko-dragic-bio-sam-poznat-kao-rezervni-covjek>

Bokor, N. Naš Vučko – priča o maskoti Zimskih Olimpijskih igara u Sarajevu. 22. 7. 2024. Vogue Adria [online]. Dostupné z: <https://vogueadria.com/sr/vucko-joze-trobec-zimske-olimpijske-sarajevo/>

Bokor, N. U potrazi za kreatorom Sarajevske pahuljice, naslijeđem jednog tihog dizajnera. 23. 7. 2024. Vogue Adria [online]. Dostupné z: <https://vogueadria.com/sr/sarajevska-pahuljica-miroslav-antonic-roko/>

Parrillo, B. Commentary -- War Obliterates Sarajevo's Olympic Spirit. 10. 12. 1995. The Seattle Times [online]. Dostupné z: <https://archive.seattletimes.com/archive/19951210/2156905/commentary----war-obliterates-sarajevos-olympic-spirit>

(Winter Olympics) Sarajevo. The Old Map Gallery: Antique Maps & Prints [online]. Dostupné z: <https://oldmapgallery.com/products/winter-olympics-sarajevo>

Mitri, I. Olimpijske igre Sarajevo: Izložba plakata stigla u Beograd. 5. 9. 2024. BURO [online]. Dostupné z: <https://buro247.rs/kultura/olimpijske-igre-sarajevo-izlozba-plakata-mpu/>

Softić, D. Znete li ko je sve sudjelovao u kreiranju vizuelnog identiteta Zimskih olimpijskih igara u Sarajevu? 6. 2. 2024. radiosarajevo.ba [online]. Dostupné z: <https://radiosarajevo.ba/metromahala teme/znete-li-ko-je-sve-sudjelovao-u-kreiranju-vizuelnog-identiteta-zimskih-olimpijskih-igara-u-sarajevu/531882>

Huterer, D. An insider's guide to Sarajevo: „our Olympic past seems almost like a myth.” 4. 4. 2016. The Guardian [online]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/cities/2016/apr/04/insiders-guide-to-sarajevo-olympic-past>

The Museum of Modern Art, New York City (MoMA). The Collection [online]. Dostupné z: <https://www.moma.org/collection/>

O festivalu. Sarajevska zima [online]. Dostupné z: <https://sarajevowinterfest.ba/o-festivalu/>

The Heritage of 1989. Case Study: The Second Yugoslav Documents Exhibition. Moderna galerija / Museum of Modern Art Ljubljana [online]. Dostupné z: <https://www.mg-lj.si/en/exhibitions/1997/the-second-yugoslav-documents-exhibition/>

14th Summer Universiade. FISU - International University Sports Federation [online]. Dostupné z: <https://www.fisu.net/events/14th-summer-universiade/>

Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine [online]. Dostupné z: <https://bhas.gov.ba/>

Bosnia and Herzegovina. World Health Organization [online]. Dostupné z: <https://data.who.int/countries/070>

Bjelašnica. ETO - European Tourism Organization [online]. Dostupné z: <https://europeantourismorganization.eu/locations/bjelasnica/>

Razvoj turizma na Igmanu: Daleko nam bila Bjelašnica. 16. 5. 2024. Tacno.net [online].

Dostupné z: <https://tacno.net/razvoj-turizma-na-igmanu-daleko-nam-bila-bjelasnica/>

Niebyl, D. The Architectural Legacy of Sarajevo's '84 Winter Olympics. 29. 8. 2020 (aktualizováno 10. 2. 2024). spomenikdatabase [online]. Dostupné z:

<https://www.spomenikdatabase.org/post/the-architectural-legacy-of-sarajevo-s-84-winter-olympics>

Morrison, K. Sarajevo's Holiday Inn: Eventful past of historic hotel. 2. 11. 2013. BBC News [online]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-24730400>

Cilic, U., a Karabegovic, D. This iconic hotel survived Sarajevo's siege, but can it survive COVID-19? 21. 7. 2020. RadioFreeEurope/RadioLiberty [online]. Dostupné z:

<https://www.rferl.org/a/sarajevo-iconic-hotel-survived-a-siege-can-it-survive-a-pandemic/30737099.html>

Porter, L. A Bosnian survivor: The reinvention of Sarajevo's Holiday Inn. 3. 11. 2017. CNN travel [online]. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/travel/article/sarajevo-holiday-inn/>

Bennetts, M. The Olympic ski jumps and former Hotel Igman in Bosnia and Herzegovina. 1. 3. 2019. Kathmandu & Beyond [online]. Dostupné z: <https://www.kathmanduandbeyond.com/olympic-ski-jumps-hotel-igman-bosnia-herzegovina/>

SAN SE OSTVARUJE: Otac olimpijskih skakaonica na Igmanu stiže u Sarajevo. 13. 6. 2016. 6yka [online]. Dostupné z: <https://6yka.com/kultura-i-zabava/san-se-ostvaruje-otac-olimpijskih-skakaonica-na-igmanu-stize-u-sarajevo/>

Redžić B. Za ZOI se u šest godina desio infrastrukturni preporod, sada ni 15 godina nije dovoljno za jednu zgradu 6. 2. 2024. Klix.ba [online]. Dostupné z: <https://www.klix.ba/vijesti/bih/za-zoi-se-u-sest-godina-desio-infrastrukturni-preporod-sada-ni-15-godina-nije-dovoljno-za-jednu-zgradu/240202016>

Johansson, H. Igman Olympic Jumps. 4. 6. 2015. Atlas Obscura [online]. Dostupné z: <https://www.atlasobscura.com/places/igman-olympic-jumps>
The Olympic Studies Centre. (2018). Olympic Winter Games Villages from Oslo 1952 to PyeongChang 2018. s. 30. [online]. Dostupné z: <https://stillmed.olympic.org/media/Document%20Library/OlympicOrg/Factsheets-Reference-Documents/Games/Villages/Reference-document-Olympic-Winter-Games-Villages.pdf>

Istorija skijanja na Jahorini. Olimpijski centar Jahorina. [online]. Dostupné z: <https://www.oc-jahorina.com/istorija-skijanja-na-jahorini/>

Wilkinson, T. Rising from the ashes: The guns are silent now as Sarajevo seeks to reclaim lost Olympic spirit. 10. 9. 1996. Los Angeles Times [online]. Dostupné z: <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1996-09-10-sp-42232-story.html>

Sarajevo's Stadium is almost ready for September 9 Solidarity Meeting. IAAF [online].
Dostupné z internetového archivu:

<https://web.archive.org/web/19970223020808/http://www.iaaf.org/news/sarajevo/6.html>

Reineri, G. Welcome Back, Sarajevo! IAAF [online]. Dostupné z internetového archivu:
<http://web.archive.org/web/19970223015230/http://www.iaaf.org/news/sarajevo.html>

Hadžiahmetović, J. Papa u Sarajevu 1997. godine. 12. 4. 2016. N1 [online]. Dostupné z:
<https://n1info.ba/vijesti/a90620-papa-u-sarajevu-1997-godine/>

Apostolic Journey of the Holy Father to Sarajevo (Bosnia and Herzegovina). 6. 6. 2015.
Vatican.va [online]. Dostupné z:
<https://www.vatican.va/content/francesco/en/travels/2015/outside/documents/papa-francesco-sarajevo-2015.html>

Barcelona. WAKE UP, EUROPE! [online]. Dostupné z:
<https://wakeupeurope.ba/shop/barcelona/>

Niebyl, D. No Return Address: Unearthing Yugoslavia from Old Postcards [Pt. 2]. 25.
5. 2023. spomenikdatabase [online]. Dostupné z:
<https://www.spomenikdatabase.org/post/no-return-address-unearthing-yugoslavia-from-old-postcards-pt-2>

Taylor, D. Zetra returns to the future. 17. 3. 1999. SFOR Informer [online]. Dostupné z:
<https://www.nato.int/SFOR/cimic/zetra/t990322c.htm>

Zapaljena dvorana "Zetra". 21. 5. 1992. Historia.ba [online]. Dostupné z:
<https://historija.ba/d/321-zapaljena-dvorana-zetra>

Zetra Olympic Complex. Sarajevo.travel [online]. Dostupné z:
<https://sarajevo.travel/en/things-to-do/zetra-olympic-complex/392>

Otvoren olimpijski kompleks "ZETRA". 14. 12. 1982. Historia.ba [online]. Dostupné z:
<https://historija.ba/d/57-otvoren-olimpijski-kompleks-zetra>

Olimpijski znak. 8. 2. 2018. Toplane Sarajevo [online]. Dostupné z: <https://www.toplanesarajevo.ba/novost/636/olimpijski-znak>

Olimpijski muzej. Gradski muzeji Sarajevo [online]. Dostupné z: <https://gradskimuzeji.ba/gradski-muzeji/olimpijski-muzej/>

Hujić, L. Lijepo je bilo u Sarajevu, dobro veče u Parizu. 25. 7. 2024. Media.ba [online]. Dostupné z: <https://www.media.ba/bs/mediametar-magazin/lijepo-je-bilo-u-sarajevu-dobro-vece-u-parizu>

Huterer, D. Sarajlije se s tugom prisjećaju Olimpijskih igara iz 1984. 6. 2. 2014. Institute for War and Peace Reporting [online]. Dostupné z: <https://iwpr.net/sr/global-voices/sarajlije-se-s-tugom-prisjecaju-olimpijskih-igara-iz-1984>

Both, A. Use 1992 Yugoslavia precedent for Russians in Tokyo – historian. 2. 1. 2020. Reuters [online]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/sports/use-1992-yugoslavia-precedent-for-russians-in-tokyo-historian-idUSKBN1Z10IB/>

Hranjski, H. Olympic Committee president flying to Sarajevo. 15. 2. 1994. UPI Archives [online]. Dostupné z: <https://www.upi.com/Archives/1994/02/15/Olympic-Committee-president-flying-to-Sarajevo/2274761288400/>

Visit Sarajevo. 27. 1. 2021. Facebook [online]. [cit. 2025-05-01] Dostupné z: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=2940061632876568>

Olimpijski muzej. Olimpijski komitet Bosne i Hercegovine [online]. Dostupné z: <https://okbih.ba/bs/tekst/olimpijski-muzej/76>

O nama. KJP ZOI 84 [online]. [cit. 2025-05-03] Dostupné z: <https://zoi84.ba/historijat-o-nama/>

Stajić, S. 20 godina od ZOI Sarajevo '84. 7. 2. 2004. Skijanje.rs [online]. Dostupné z: <https://www.skijanje.rs/istorija/istorija-zimskih-olimpijskih-igra/20-godina-od-zoi-sarajevo-84/>

Dubravčić opet zapalila olimpijski plamen. 1. 2. 2014. Al Jazeera Balkans [online]. Dostupné z: <https://balkans.aljazeera.net/news/sports/2014/2/1/dubravcic-opet-zapalila-olimpijski-plamen>

Izložba "Slavimo olimpizam": Podsjećanje na neophodnost obnove Olimpijskog muzeja. 31.10. 2014. Olimpijski komitet Bosne i Hercegovine [online]. Dostupné z: <https://okbih.ba/bs/novosti/izlozba-slavimo-olimpizam-podsjecanje-na-neophodnost-obnove-olimpijskog-muzeja/728>

EYOF 2019 Sarajevo i Istočno Sarajevo. Olimpijski komitet Bosne i Hercegovine [online]. Dostupné z: <https://okbih.ba/bs/tekst/eyof-2019-sarajevo-i-istocno-sarajevo/77>

Izložba „Bilo je lijepo u Sarajevu” – podsjećanje na stvaranje vizuelnog identiteta ZOI. 5. 2. 2024. Fokus.ba [online]. Dostupné z: <https://www.fokus.ba/magazin/kultura/izlozba-bilo-je-lijepo-u-sarajevu-podsjecanje-na-stvaranje-vizuelnog-identiteta-zoi/2832377/>

Svečanom akademijom obilježena 40. godišnjica Olimpijade u Sarajevu. 8. 2. 2024 (aktualizováno 12. 11. 2024). Federalna.ba [online]. Dostupné z: <https://federalna.ba/svecanom-akademijom-obiljezena-40-godisnjica-olimpijade-u-sarajevu-atjnb>

Sarajevska olimpijska priča - 08.02.2024. (video). BHRT - Radiotelevizija Bosne i Hercegovine. Youtube.com [online]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=ShLERxIfOZY>

Obilježavanje 41. godine ZOI '84: Apel za nove olimpijske iskorake i obnovu bob staze. 6. 2. 2025. Federalna.ba [online]. Dostupné z: <https://federalna.ba/obiljezavanje-41-godine-zoi-84-apel-za-nove-olimpijske-iskorake-i-obnovu-bob-staze-z54n0>

Niksic, S. War-scarred Sarajevo celebrates 40th anniversary of 1984 Winter Olympics and looks to the future. 10. 2. 2024. The Independent [online]. Dostupné z: <https://www.independent.co.uk/news/sarajevo-ap-yugoslavia-thomas-bach-international-olympic-committee-b2493933.html>

WINTER OLYMPICS; Lillehammer Has the War in Sarajevo on Its Mind. 8. 2. 1994. The New York Times [online]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/1994/02/08/sports/winter-olympics-lillehammer-has-the-war-in-sarajevo-on-its-mind.html>

Johnson, W. O. The Killing Ground. Sports Illustrated. 14. 2. 1994. Ročník 80 (1994), č. 6. s. 46. Dostupné z online archivu: <https://archive.org/details/sports-illustrated-1994-02-14-swimsuit-issue-c/page/44/mode/2up>

International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY). Prosecutor v. Stanislav Galić (Judgment), para. 314 – 335. IT-98-29-A. 30. 11. 2006. ICTY.org. [online]. Dostupné z: <https://www.icty.org/x/cases/galic/acjug/en/gal-acjud061130.pdf>

Bosnia and Herzegovina. 13. 8. 2023. Backpacking Physios. Medium [online]. Dostupné z: <https://backpackingphysios.medium.com/bosnia-and-herzegovina-9327f849da19>

Pozdrav iz Sarajeva 1993. Galerija 11/07/95 [online]. Dostupné z: <https://galerija110795.ba/bs/izlozbe/aktuelna-izlozba/pozdrav-iz-sarajeva-1993/>

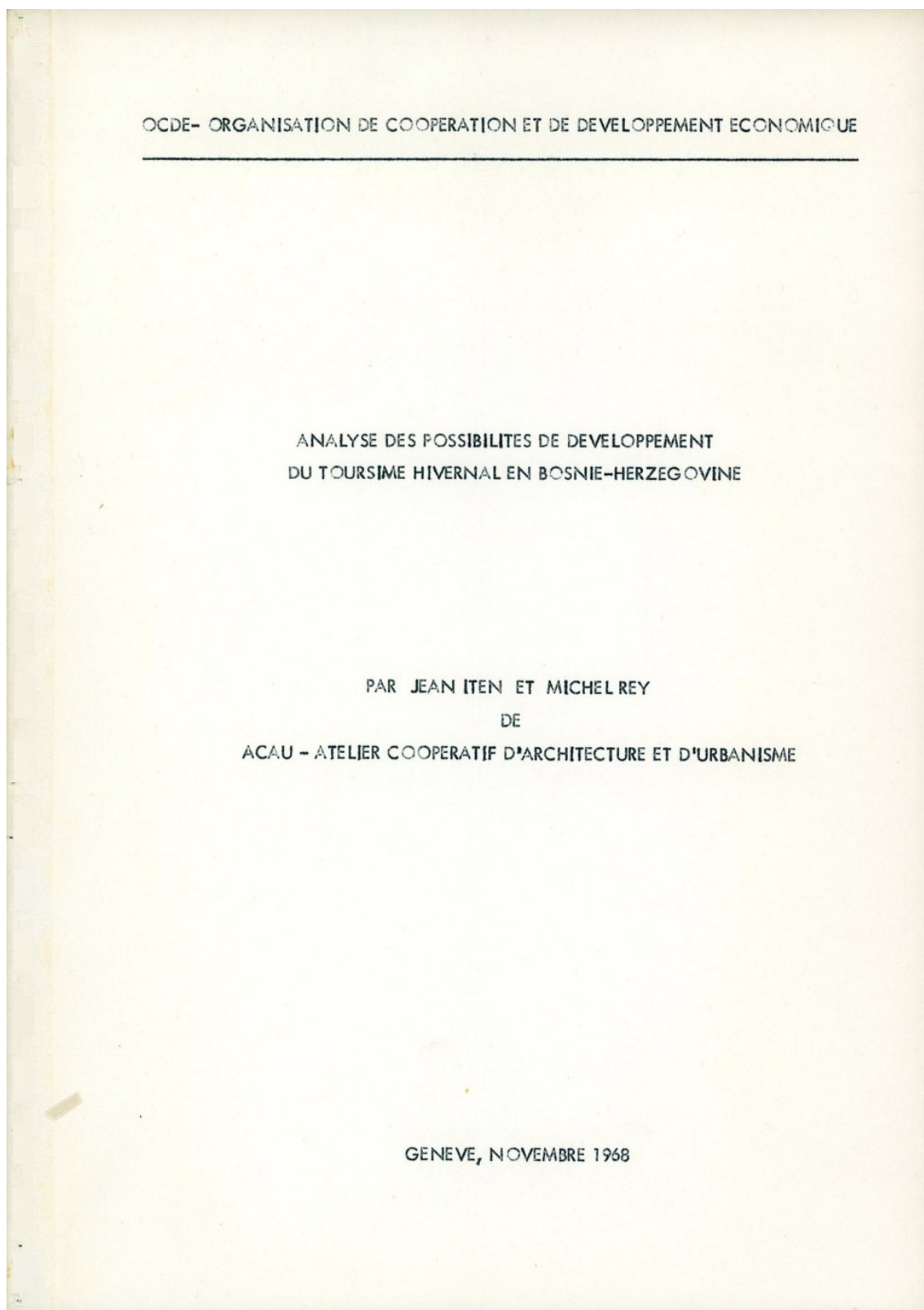
Brian Goss. 10. 1. 2011. Flickr [online]. Dostupné z: <https://www.flickr.com/photos/briangoss87/5343444162>

Waiting for the 2010 Short-List, Part 4. 25. 8. 2002. GamesBids [online]. Dostupné z online archivu: https://archive.ph/20130124052532/http://www.gamesbids.com/eng/other_news/1030393522.html

Sarajevo, 40 godina nakon Olimpijade: „Olimpijski duh još živi.” 8. 2. 2024. radiosarajevo.ba [online]. Dostupné z: <https://radiosarajevo.ba/vijesti/bosna-i-hercegovina/sarajevo-40-godina-nakon-olimpijade-olimpijski-duh-jos-zivi/532264>

Přílohy

Příloha č. 1 – Výňatek z Analýzy možností a problémů rozvoje zimní turistiky v Jugoslávii z roku 1968 od OECD, kapitola zaměřující se na Bosnu a Hercegovinu.

S O M M A I R E

1. JAHORINA
2. BJELASNICA
3. CENTRES DE SPORTS D'HIVER SITUES A PROMITE DE SARAJEVO
4. TRAVNIK

Ce rapport complète pour les massifs de Bosnie-Herzégovine l'analyse générale présentée dans le rapport principal qui a permis de comparer les ressources des massifs de l'ensemble de la Yougoslavie pour le développement du tourisme hivernal. Il est constitué par une série de remarques de détail qu'il est apparu nécessaire de faire après la visite de février 1968 dans différents massifs et dans différentes stations existantes ou potentielles. Nous tenons à remercier tous ceux qui nous ont aidés au cours de cette expertise, les autorités communales qui nous ont réservé un excellent accueil, le Directeur et les collaborateurs de l'Institut d'urbanisme et d'architecture de la République de Bosnie-Herzégovine et en particulier les personnes qui ont accompagné l'expert au cours de l'analyse sur le terrain.

Le rapport principal a montré que la Bosnie-Herzégovine possède :

- des champs de ski intéressants (bien que moins étendus que ceux des Prokletje, de Sar Planina et des Alpes Juliennes), capables d'attirer non seulement la clientèle régionale mais nationale et peut-être même étrangère (l'étude de clientèle le vérifiera) : actuellement des skieurs de Belgrade se rendent en villégiature à Jahorina, ce mouvement risquant cependant d'être freiné par le développement de stations en Serbie, en particulier par l'exploitation des ressources du massif de Kopaonik, au moins aussi étendues que celles des massifs de Bosnie-Herzégovine et plus proches de Belgrade;
- un important réservoir de clientèle locale, constitué par les habitants de Sarajevo chez qui le goût du ski peut se développer puisqu'ils sont situés à proximité immédiate des champs de ski;
- les chances d'attirer une clientèle nationale et étrangère : aéroport, séjour dans les environs de la ville, dépaysement de vacances dans un cadre et un climat différent des contrées du centre, du nord et de l'ouest de l'Europe.

1. Jahorina

Avec une capacité d'absorption des remontées mécaniques de 900 skieurs environ, avec une capacité d'hébergement de 1000 lits environ, la station de Jahorina est l'une des quatre stations existantes les plus développées de Yougoslavie (avec Kranjska Gora, Vogel-Bohinj et Maribor). Sans être aussi énormes que les ressources des plus grandes stations potentielles des Prokletje ou de Sar Planina, celles de Jahorina sont importantes et peuvent permettre un développement intéressant de la région. La station est d'autre part située à proximité de Sarajevo (45 km par route). Le développement de Jahorina devrait s'effectuer en tenant compte des principes suivants :

- amélioration des accès : le sol de la route actuelle devrait être goudronné pour permettre un accès facile à une clientèle plus importante et un enneigement plus facile. Actuellement l'accès de Jahorina, comme celui de la plupart des stations existantes est rendu très difficile par la présence d'ornières énormes qui restent tout l'hiver et sont difficilement franchissables pour tout autre engin qu'une jeep ou un camion;
- tracer de nouvelles pistes en forêt et les équiper de remontées mécaniques légères (téléskis), d'une rentabilité relativement aisée, qui seules correspondent au faible volume de skieurs fréquentant actuellement les stations yougoslaves;

- placer les réalisations actuelles dans le cadre d'un développement général de la région de Jahorina. Même si les équipements à réaliser sont encore modestes, il est important qu'ils s'inscrivent le mieux possible dans un plan d'ensemble, leur rentabilité à long terme étant ainsi garantie;
- développement d'une véritable école de ski comptant des instructeurs capables d'enseigner la méthode moderne du ski (qui tend vers une unification dans les différents pays alpins)

2. Bjelasnica

La région de Bjelasnica ne possède actuellement aucun équipement touristique, à part quelques lits dans des cabanes de montagne. La région possède cependant des champs de ski intéressants, quoique moins importants que ceux de Jahorina.

Les premiers développements de la région devraient s'inscrire dans un plan de mise en valeur de l'ensemble du massif comprenant essentiellement :

- le tracé des pistes et le réseau des remontées mécaniques;
- un programme général de développement;
- l'implantation des centres résidentiels, sportifs, récréatifs, commerciaux;
- le tracé des accès;
- l'étude des problèmes d'infrastructure.

Ce plan de mise en valeur permettra d'assurer un développement harmonieux de la région et donnera l'assurance que les premiers équipements construits seront longtemps utiles et que leur rentabilité sera ainsi assurée.

3. Centres de sports d'hiver situés à proximité de Sarajevo

La capitale de Bosnie-Herzégovine est entourée d'une série de massifs plus limités du point de vue des possibilités de ski que ceux de Jahorina et Bjelasnica, mais intéressants du fait de leur proximité de la ville.

Le plus intéressant est le massif de Trebevic puisqu'il est situé aux portes mêmes de Sarajevo et peut constituer un terrain d'exercice pour ses habitants. Le télécabine existant pourrait ainsi être utilisé quotidiennement par les habitants de Sarajevo; il est possible d'ailleurs d'équiper également les flancs supérieurs du massif, au delà de la rupture de pente intermédiaire. Le développement de l'équipement du massif de Trebevic devrait s'accompagner de la création d'une bonne école de ski à Sarajevo même, puisque c'est sur les pentes de ce massif que ses habitants vont s'initier à la pratique du ski.

Les massifs de Crepoljsko et Pala possèdent un domaine skiable beaucoup plus limité que celui de Jahorina et n'ont pas l'atout comme Trebevic de la proximité de Sarajevo. Aussi c'est avec prudence qu'il faudra entreprendre leur développement.

4. Travnik

Situé à 1,45 heures de Sarajevo, comprenant des champs de ski plus limités que ceux de Jahorina et Bjelasnica, le massif de Travnik possède donc des possibilités de développement pour le tourisme hivernal plus réduites que celles des massifs précédents. Son développement devrait donc être abordé prudemment, en tenant compte des principes suivants :

- construction d'installations de remontée mécaniques légères (téléskis, éventuellement télésièges) nécessitant des investissements limités et permettant donc d'espérer une rentabilité convenable, alors que des équipements plus lourds ne sauraient se justifier que si la clientèle est abondante et si l'utilisation estivale des remontées mécaniques est assurée;
- recherche d'une clientèle abondante : nécessité de contacter des clubs, des agences de voyage; seuls ces contacts montreront si la région a des chances d'attirer un volume de clientèle suffisant pour assurer un bon taux d'occupation des installations;
- les champs de ski sont actuellement difficilement accessibles depuis la vallée, les accès empruntant un détour très important; tout développement ne pourra être envisagé que le jour où la création d'une route d'accès sera assurée.

Zdroj: Analyse des possibilités et des problèmes de développement du tourisme hivernal en Yougoslavie. OCDE – Organisation de coopération et de développement économique. Mission d'assistance technique en Yougoslavie. 1968.